

DISTinctio prima.

C Vnum esse rerū principium, non plura.

VAE ad mysterium diuinae unitatis, atq; trinitatis per tinere nos cunē, quantū breuitatis utilitas patitur, hāc tenuis executi sumus. Nunc ad considerationē creaturarum pergamus. Scriptura igitur dīgito dei ēdita in initio fui, deum omniū quæ naturaliter sunt, præter seipsum creatorē esse insinuans ait. In principio creauit deus cēlum & terrā. Dicēdo autē in principio, & nō in principiis. Dicendo etiā deus & creauit, philosophoꝝ & elidit stulticiā. Nō unum tantū, ut hic doceat, sed plura principia rerū sine principio esse arbitrantiū. Plato nāq; esse tria cogitauit. Deum scilicet & exemplar & materiā. Aristotiles uero dixit duo esse. Materiam & speciē, & tertiu operatoriu dictum. Mūndum quoq; dixit semper fuisse.

Gen. 1.

C Quod catholicum est dicit. Plato q; p̄cipia ponat. Aristotiles q; p̄cipia. Circa finē z de gnatiōe. Quid cre- ator. Quid creare sit. Differt deus ab homīe & angelo.

Illis igitur reprobatis. Deum tantum unū principiū, & creatorē rerum confitemur. Est autē Creator, qui de nihilo, uel ex nihilo aliqd facit. Proprie enim creare, est de nihilo aliiquid facere. In quo differt deus faciens, ab homine & angelo facientibus, quia qđ ipsi faciūt, nō de nihilo, sed ex aliquo faciunt. Quibus etiā aliquid facientibus motus inest operationis, qui prorsus in deo esse nō potest. Nec em̄ motu sed uoluntate dumtaxat, deus operatur: ut uere dicatur, deū facere, est sūmū uolūtatem eius aliiquid nouiter prouenire. Cuius uolūtatis tāta bonitas est, ut beatitudinis suā qua ab eterno, solus beatus est, cū alios ex tempore uellet esse beatos & participes, quā uidit & cōmunicari posse, & minui omnino nō posse. Sed quia ipsa participari nō pōt, nisi per intelligentiā. Fœcit deus rationabilē creaturā, quæ summum bonū intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur.

Deum face- re quid sit.

Augustinus

C Rationabilē creaturā distinguit. Deniq; distinxit eā in Incorporeā, quæ est angelus, & in Corporeā, quæ est anima, habens carnē uel corpus, ipsa est homo. Angelus igit̄ & homo ppter bonitatē dei fact⁹ est. Vñ Aug. q; a bonus est de⁹ sum⁹. Factus est autē ad ſuendū & ad fruendū deo. Breuisſie ergo ac recte interrogati. Quare & ad quid facta est rationalis creatura. Dicimus, propter dei bonitatē, & creaturā utilitatē. Illud sane quod reperit, quia fact⁹ est homo, ppter reparationē angelicā ruinā. Nō sic est intelligendū, quāsi nō esset homo factus, si nō peccasset angel⁹,

Quare & ad qđ facta est rōnalis crea- tura.

Secundi Libri. Distinct. secunda.

**Quare anima
sit iuncta cor
pori.**

1. Chorin. 5.

Alia rō.

2. Chorin. 5.

Alia rō.

**Rñ
det**
sed quia inter alias causas deo notas, cum hominē fecit hæc nō nullā existit. Quod si queritur. Cur animā corpori uniuirt deus, cū dignior uideretur in sua puritate persistens. Dicendū est, quia uoluit. Volutatis uero eius causa querenda nō est quia nulla est. Vel forte dicere audemus, hoc ideo eū fecisse, ut in humana cōditione exemplū exhiberet beatæ unionis, quæ est inter deū & creaturā in uita æterna. Ne em̄ forsan creatura putaret, eatenus creatori uniri se posse, quatenus eū tota uirtute diligenter. Visum deo est, excellentissimā creaturā. s. spiritum infimæ. i. carni, quæ de limo est, tanta dilectione uniri ut nō ualeat artari eam uelle relinquere. Vnde Apostolus. Nolum⁹ expoliari corpore sed superuestiri. Vel ideo unitæ sunt animæ corporibus, ut in eis domino famulantes, maiorē mereant̄ coronā. Per hoc enim cum ipso in quo seruierunt corpore, angelicæ naturæ adæquabuntur in futuro, de qua nobis deinceps disputandū super est.

C De angelis. Distinctio secunda.

C Tractat in speciali de natura spiritualiū. i. angelica.

**Qn̄ creatus
fuit angel⁹.**

Eccle. 1.

Obiectio.

Gene. 1.

Psal. 101.

Angelica natura tractaturi. Videamus quando creata fuit & ubi, & qualis effecta, qualisq; perfecta. De ordinibus quoq; & de officiis, ac nominibus eoꝝ, aliisq; pluribus. Angelū uero ante omnē aliā creaturā factum esse constat, sicut scriptum est. Primo omniū creata est sapiētia, quod de angelica natura necesse ē, ut intelligatur, quæ sepe uita/sapientia/& lux in scripturis dicitur. Sapiētia quippe dei increata est. Sed quomodo hoc est? Cū alibi scriptura dicat. In principio creauit deus cœlū & terrā, & iccirco tu domine terrā fundasti. Profecto, si initio, terram, ante eā nihil factum est. Quod si angelus primo omniū, tunc & ante terrā factus esse probat.

C Respōdet Magister Bandinus.

**Eccle. 18.
August. sup
Genesim.**

C Ne igitur in tantis eloquiis aliqua aduersitas esse uideat. Videt̄ hoc tenendum esse, q; simul spiritualis & corporalis creatura facta sit. Vnde Salomon. Qui uiuit in æternum creauit omnia simul. i. spiritalem & corporalem naturam. Inde etiā Augustinus, per cœlum & per terram spiritualem corporalēq; creaturā intelligi ait, & hæc creata sunt in principio scilicet temporis, uel in principio, quia primo facta sunt. Tamē primo omniū creata est sapiētia. Quia & si non tempore præcedit, tñ dignitate angelus. Vel primo omniū dicitur, nō quantū ad essentiā, sed quantū ad formæ distinctionē. Spiritualis quippe natura in ipsa sui p̄ia conditione, distinctam creditur accepisse formā, quod non corporalis creatura, cū hanc sit deus in sex diebus operat⁹. Sed informis & confusa. i. sine formæ distinctione primum facta est.

Vnde

Vnde secundum Græcos chaos & hylen dicta est, hoc sane nō temerarie assētimus, sed salua reuerētia secretoꝝ intimamus.

¶ Vbi angelus creatus est.

CProinde in cœlo creati sunt angelii. Vnde dominus ait. Videbā sat thanā sicut fulgur de cœlo cadentē, ubi nō accipit̄ cœlum firmamentum, quod secunda die factum est, sed empyreum. igneum, a splendore, non a calore dictum. Quod factum, statim angelis est repletū. Vnde Bēda. Hoc superius cœlū, quod a mūdi uolubilitate secretum est, creatū mox sanctis angelis est impletū, quos in principio cū cœlo & terra conditos dñs testatur dicens. Vbi eras cū me laudarent astra matutina, & iubilarēt omnes filii dei? Astra aut̄ matutina & filios dei eosdem angelos uocat.

Lucæ. 108

¶ Obiectio de Luciferi dicto fm Esaiā.

CSed enim si in cœlo facti sunt angelii. Quomodo dicit Lucifer ascendā in cœlum, & exaltabo soliū meū, & ero similis altissimo. Sed ibi cœlum uocat dei celitudinem, cui æquari uolebat. Et est sensus, Ascendā in cœlū. i. ad æqualitatem dei.

Esaiæ. 14.
Rūdet.

DISTinctio Tertia.

¶ Quales fuerint facti angelii.

CRedendū quoq; est, quatuor beneficiis a conditore & creatore perceptis angelos fuisse creatos. Ut scilicet in essētia simplices, in persona discreti, in intelligentia rationabiles, in uoluntate liberi, scilicet uel ad bonū uel ad malū declinandi statim facti existerent. Nō est autē putandū omnes in his esse creatos æquales. Sicut enim nōnulla differentia in corporibus etiā fm primā conditionē est, sic & in spirituali creatura multiplex est credenda fuisse differentia suæ conditioni congrua. Inde est q; Lucifer ceteris præstator factus est. Vide Ezechiel. Omnis lapis præciosus operimentum tuū. Idē. Abietes nō adæquauerūt sumitatē eius platani nō fuerūt æq; les frondibus illius.

Beneficii qua
tuor ange
loꝝ quibus
creati sunt.

¶ In quibus angelii differant.

CDifferentes ergo sunt in naturæ subtilitate, & cognitionis perspicacitate, & uoluntatis libertate. Ut qui tunc per naturalia bona alios excellebāt, ipsi quoq; per munera gratiæ eisdē præsent, dignitate excellentiores eisdē constituti. Qui uero minus subtile & sapientia minus p; spicaces conditi sunt, minora gratiæ dona habuerunt, inferioresq; constituti sunt. Sapientia dei æquo moderamine cuncta ordinatis. Nec tñ differens naturæ subtilitas infirmitatē adducit, uel minor cognitio sapientiæ, ignorantia ingerit, aut libertas inferior, ullam cuiusq; arbitrio necessitatem imponit.

Angeloꝝ æ
quales crea
tos nō esse.

Ezech. 28.
Ezech. 31.

¶ Si boni uel mali creati sunt angelii, & si aliqua fuit mora inter creationem.

Secundi Libri.

lapsum & confirmationem.

C Firmiter quoq; tenendū est angelos creatos esse bonos, nō quidē per usum liberi arbitrii, sed per creationis beneficium. Iustos etiā nō iuritutis exercitio, sed innocentia naturæ. Tales quippe facti sunt, ut peccare possent, & nō peccare, si uellent. Quod & fecerunt, alii cadē do, alii permanēdo. Vñ Gen. Omnia fecit deus ualde bona. Naturā igitur angelos fecit bonā. Moram aliquā etiā inter creationē, & la- psum suis se fideliter creditur, pro eo qđ Augustinus dicit. Angelus factus prius statim a ueritate se auertit, propria potestate delectat⁹. Deniq; dicendo prius, moram insinuauit. Item Origenes. Sicut Adā & Eua nō statim peccauerūt, ita & serpens aliquando fuit nō serpēs. Deus enim maliciā nō fecit, quibus uerbis post creationē boni etiam moram iutercessisse affirmat. Porro inter creationē & cōfirmationē

Geñ. 1.
Morá descri-
bit inter cre-
ationē & la-
psum.

**Orig. super
Ezechielem**

Sup Geñ.

Gen. I.

Ioan. 8.
Rñdet.

Super Gen.

Job.4.
Respondet

Job.4. Iuxta illud. Hoc est initium figmenti dei, quod fecit deus, ut illudat ei. i. dyabolo, ab angelis ei^o scilicet dei. Sane hoc, & m^o alios, se dixisse alibi aperit dicens. Quod putat dyabolus nunq^u in ueritate stetisse, non sic accipiendū est, ut malus a bono deo creatus esse putes, quasi ab initio nō cecidisse diceretur. Nō enim cecidit si talis factus est. A quo enim caderet? Factus ergo primus, statim a ueritate auertit, propria potestate delectatus, beatæ & uitæ dulcedinē nō gustauit, quam acceptā nō fastidiuit, sed nolēs accipere amisit. Deniq^{ue} quod de Job
Angelos eē corporeos. dicitur, exponitur ita. Hoc est initium figmenti dei cū dicitur, nō natura, sed corpus aereū signatur, quod tali uolūtati aptauit deus, uel ipsa ordinatio dicitur, in qua eum etiā inuitū fecit utilē bonis, uel ipsius angeli factura, quia licet præsciret deus, eū futurū malū, fecit

ramen prouideris quanta bona electis ex illo produceret. Initium uero dicitur, quia præcedit antiquitate & principatu malicie. Vnde Iob dicit. Rex dicitur inter omnes filios superbiae.

C DISTinctio Quarta.

Cum trū sint facti angeli beati.

Non autem satendū est angelos fuisse factos beatos. De bonis enim prius licet diuersa opinando alternauerit Augustinus. Tamē postremo sic admonuit dicere de angelis. Qd' in suo genere beati esse possunt. Damnationis uel salutis incerti, quibus nec spes esset mutandi in melius, nimia præsumptio est. De malis autē aperte negat dicens. Quomodo inter angelos beatus fuit, qui futuri supplicii atq; peccati præscius nō fuit? Quod ita probatur. Si enī præsciuīt, & uitare uoluit, sed nō potuit, fuit igitur miser. Et ita misericordia peccatum præcessit, & nō est secuta, quod falsum est, cum ex eo sit. Deniq; si potuit & noluit stultus fuit, qd' iterū falsum est. Scientes em̄ facti sunt angeli, quod essent & a quo essent, & cū quo essent, habētes etiā boni maliue intelligentiā, habētes etiā dilectionē qua deū & se diligerēt, quæ nō erat charitatis, sed naturæ, qua etiam dilectione possessa sine crimine amamus, ut equum, aut librum.

Super Gen.

C De confirmatione & lapsu.

Ctenendum est autem, angelos sūm quiddā perfectos, sūm aliud uero creatos esse imperfectos. Quoniāquidē perfectum est aliquid sūm conditionē, utputa cui nihil de iure conditionis deest. Ut homo cum integrer nascitur, sūm qd' angeli perfecti facti sunt. Est & perfectum sūm profectum, cui s. nihil de profectu deest. Quomodo angeli tūm post confirmationē, & sancti post resurrectionē perfecti erunt. Est & perfectum cū nihil defuit unq; nec deerit, quod est solus deus. Prima igitur perfectio est naturæ conditæ, & dicit̄ integritas. Secunda naturæ glorificatæ, & dicit̄ beata claritas. Tertia est naturæ increatæ, & dicit̄ summa & uniuersalis perfectio.

Perfectio
quot mo-
dis dicit̄Integritas
quid sit.
Beata clari-
tas quid sit.
Sūma per-
fictio.

DISTinctio quinta.

C De conuersione atq; confirmatione stantū, & auersione & lapsu cadentiū.

DEniq; libertate arbitrii utentes, quod libera potestas est & rationalis uoluntatis habilitas, alii elegerunt bonū, & sunt ad deum conuersi, alii elegerūt malū, & ita sunt a deo auerti. Conuerti autem ad deum fuit ei charitate adhærere. Aueriti a deo fuit charitati inuidere. Data enim fuit stantibus cooperās libero arbitrio gratia, qua iuarentur efficaciter bene uelle & operari, & in eo perseuerare, quod fuit ad deum conuerti. Sane operāte gratia nō egebāt.

Conuerti
ad deum.
Aueriti a
deo.

Secundi Libri. Distin.yi.

Ipsa enim est, qua iustificatur impius, ut fiat pins. Illi autem mali non sive
runt. Iustificari igitur non agebat.

Contra. Sed cum sine gratia ad deum converti non poterat, putatur a quibusdam,
cadentibus non esse imputandum, quod non sunt converti. Quippe nec il-

R^{esponsio}. loge culpa fuit (inquit) quod eis non est data gratia, quae nulla praecesse
rat. Nos autem dicimus nullam praecedentem culparum, gratiam impeditisse, sed
dumtaxat quod in cadendo fuit. Potuerunt enim stare ut ceteri, cum nihil im-
pediret ad standum, nihilque impelleret ad cadendum. Casus ergo mani-
festa culpa fuit, quare gratia non daretur.

Contra. De beatitudine stantium, & utrum eam meruerint.

Quæstio. **C**ITAQUE confirmati, beati mox extiterunt. Solet autem quær-
iri. Si beatitudinis premium, aliquid praecesserit meritum. Quod
quibusdam uidetur, si non ex tempore, saltem causa, dicentibus san-
ctos angelos simul percopisse gratiam meriti & premii. Verum fidelius
credendum putamus. Meritum secundum esse, & tunc gratiam qua beate uiue-
rent eos percopisse dumtaxat. Sane postea per obsequia creatori iu-
giter exhibita, premium ab initio perceptum, mereri, ac meruisse.

CDISTinctio sexta.

Cadentium angelorum unus fuit celior. scilicet Lucifer.

Iob. 40. Adentes autem statim sunt miseri effecti. Inter quos unus qua-
Ezech. 28. si malitia caput excellentior extitit. Vnde Iob ait. Ipse prin-
Esaia. 14. cipium niger dei. Et Ezechiel. Tu signaculum similitudinis ple-
nius scientia & perfectione, decorus in deliciis paradisi dei fuisti. In-
de est quod in Esaia. Lucifer appellatur. Quomodo (inquit) Lucifer cecidisti,
qui mane oriebaris?

Contra. Vnde, & quomodo ceciderunt.

Apoca. 12. Eiecti autem de caelo Empyreo, ubi facti fuerant, in hunc caliginosum aerem ceciderunt. Vnde Apocalypsis. Draco de caelo cadens, tertiam partem stellarum traxit secum, quia Lucifer ille cecidit cum omnibus, qui
Eph. 6. suae malitiae consenserunt, in hunc aerem. Vnde Apostolus. Collectatio nobis est aduersus principes & potestates aetatis huius, & spiritu-
Math. 23. lia nequit in coelestibus. Quia demones natura spirituales, & malitia nequam, in aere nobis isto propinquuo existunt. Hinc & Petrus. In aere caliginoso seruantur, qui eis quasi carcer usque ad tempus iudicii de-
putatus est. Tunc autem in barathrum detrudenter inferni, sum illud. Ite ma-
ledicti. Ceterum hoc totum propter nos ut illis. scilicet in via obiectis, per eos
quasi per ignem & aquam probati transieramus in refrigerium.

Contra. Quod angeli mali in infernum quotidianie descendant.

Contra. Quid autem quotidianie descendant in infernum aliqui demonum qui ani-
mas illuc deducunt crucias uerissimum est. Et quod illic aliqui semper sint, al-

ternatis forte uicibus, qui animas detinēt ac cruciant, nō procul est a uero. Qd' autē animæ maloꝝ illuc descendat, ex eo constat qꝫ Christ⁹ ad inferna descendens, iustos eduxit, iniquos ibi relinquens. Momor dit em̄ infernum nō absorbut.

C Qꝫ dæmones semel uicti a sanctis non accedut amplius ad alios. **C** Sciendū etiā qꝫ spiritibus immundis qui a sanctis, iuste & pudice uiuentibus uincuntur, potestas tentandi austert. Orig. Puto sane, qꝫ sancti repugnantes aduersos istos incentores, & uincentes, minuat exercitum dæmonū. Vel ut qꝫ plurimos eoz interimat, nec ultra phas sit illi spiritui qui ab aliquo sancto caste & pudice uiuendo, uictus est, impugnare iterū alium hominē. Hoc quidā intelligunt, qꝫ nō licet eum tentare hominē de uicio illo in quo superatus est.

DISTinctio Septima.

C Qꝫ neqꝫ boni angeli male, neqꝫ mali bene uelle possunt.

P Ræterea sciendum est qꝫ boni angeli, ita per gratiā sunt confirmati, qꝫ nequeunt male uelle, uel agere. Ita etiā mali obstinati sunt per maliciā, qꝫ bene uelle aut agere nō possunt. Ad hoc sane obiicitur, ex Hieronymo qui ait. Solus deus est in quē peccatū cadere nō potest. Cætera cū sint liberi arbitrii, etiam in utrāqꝫ partem flecti possunt. Cæterū putandus est hoc dixisse fm̄ simpli cem naturā liberi arbitrii, fm̄ quā etiā angeli mutari possunt, nō fm̄ solatium gratiæ uel desolationē, secundū qꝫ omnino mutari nō ualent. Vnde Ysidorus. Angeli mutabiles natura, immutabiles sunt grā. Augustin⁹ etiā. Solus deus nullius gratia, sed natura sua peccare nō potest. Cuicunqꝫ igitur rationali creaturæ præstatur, ut peccare non possit, nō est naturæ propriæ sed gratiæ dei. Secundū qd' dicimus qꝫ quæ rationalis creatura bene agere non potest, nō hoc de natura habat, sed de ppria malicia. **C** Qꝫ boni confirmati liberius arbitriū hñt qꝫ aī.

C Nō ideo autē carent libero arbitrio boni (ut Aug⁹ ait) quia male uelle nō possunt, multo quippe liberius est arbitriū, qd' nō pōt servire peccato, quo uoluntarie bonū eligitur, & malū respuitur. Sic & mali liberū habent arbitriū, eo malicia corruptum, ut iusticie servire nequeat, quo uoluntarie bonū uitat, & semper malū sequunt.

De prælationibus angelorum.

C Prælati sunt etiā angeli sibi inuicem, tam boni qꝫ mali. Sunt etiā prælati, ciuitatibus, prouinciis, & personis. Ut in Daniele, & qꝫ pluribus locis scripture testatur. Sunt etiā mali singulis uiciis prælati. Vñ dicitur. Spiritus superbiæ & luxuriæ. Inde est qꝫ ciuitatæ nomine dæmonis māmona uocant, nō qꝫ eius sint, sed quia eoz aliquis ad hoīm

In tractatu
de prodigo
filio.
Solutio.

Aug. contra
Maximinū.

Aug. in En-
chi. c. 86.

Secundi libri. Dist. viii.

deceptionē eis utitur specialius ceteris. Sic quoq; credendū est, bo/ nos uirtutibus singillatim esse pralatos. ¶ De sc̄ientia d̄emonū.

De sum. bo.
lib. i.
Triplicē d̄ae
monū sc̄ienti
am describ.
Magicæ ar
tes unde p
ueniant.

Sed licet mali angeli ita sunt obstinati per maliciam, uiuaci tamē sensu penitus non sunt priuati. Nā ut tradit Isidorus & Augustinus, triplex acumine sc̄ientiæ uigent. s. Subtilitate naturæ. Experientia tē/ poz, relatiōe supernoz spirituū. Quoq; etiā sc̄ientia & uirtute imagi/ cæ artes exercent. Velut Magi Pharaonis, serpentes & ranas, p eos fecerūt in Aegypto. Quarum rerum non sunt illi putandi creatorē sicut nec parentes filioz, nec agricolæ frugū. Vnus est enim creator omniū solus, a quo hæc omnia, quæ acceptis oportūtatisbus ad oculos nostros prodeunt, in quadā textura elementoz, quasi quibusdā seminibus positis, sunt creata, de quibus tanq; ab originalibus regulis sumunt progrediēdi primordia & incrementa debitæ magnitudi/ nis & distinctionis formarū. Hæc autem semina subtilitate sensus, tam boni q̄ mali angeli cognoscentes adducunt ipsa habilia de oc/ cultis seminibus, & tunc natura operatur per congruas tēperationes elementoz, latenter spargunt, & ita occasiones præbēt gignendarū rerū & accelerandoz incrementoz. Dei tamē uirtus semper interius operatur. Vnde ipse solus creator est.

¶ Quare d̄emoni data sit scientia, & tanta operandi potestas.

CHæc autē sc̄ientia & potestas, data est d̄emonibus a deo, ut Augu/ ait. Vel ad fallendū fallaces, ut ipsos Aegyptios. Vel ad monendū fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderēt, uel ad exercendā probandāq; iustoq; patientiā. ¶ Potestatē d̄emonū ēē restrictā ostendit.

Li. 3. de Tri.

CPorro sciendū est eos nō posse facere, pp̄ter superiorē. s. dei uel angeloz potestatē quicquid possunt per naturę subtilitatē. Nec em̄ (ut ait Aug.) alia ratio occurrit, cur nō potuerunt facere cinifes, qui ranas serpentesq; fecerunt. Nisi quia maior aderat dominatio prohi/ bentis dei, per spiritum sanctum. Quod & magi confessi sunt dicen

Exod. 8. tes. Digitus dei est hic.

DISTinctio Octaua.

¶ Vtrum angeli habeant corpora.

z. de Trini.

VTrum angeli habeant corpora solet etiā quæri. Licet a qui busdā putetur eos corpora nō habere. Augustinus tñ mani feste ponere uidetur, q̄ corpora habeāt, ubi scilicet tractat de antiquis corporalibus formis, quibus deus hūanis aspectibus ostē debatur. Ait em̄ inter cetera. Mittebantur angeli, ut ex persona dei loquerent. Sed fateor excedere vires intentionis meæ. Vtrū manēte spirituali sui corporis qualitate, assumat aliquid ex inferioribus ele-

Su
per
Ge
ne.
Ex
od
.8.

mentis corpulentioribus, an ipsa priora corpora & sua transformat, in id quod uolunt acommodatū ad id quod agunt. Idē etiā uidetur dicere, super Genesim. Omnes angelos in creatiōe habuisse corpora, in quibus pati non poterāt, quæ seruata sunt bonis angelis, post confirmationē, mutata uero trāsgressoribus, ita ut pati possint. Deniq̄ concessō quod habeant angeli corpora, nō tamē ideo sequit, q̄ sint coporei, quia & animæ nostræ corpora habent, nē tñ sunt corporeæ.

C An dæmones impleant cor hominis substantialiter.

C Deniq̄ sciendum est. Dæmones in corpora hominū introire dei permissione, ut opprimant eos & uexent. Vnde cōmemorat euāges- lium, dæmonia in quos dā ingressa, & per Christū fuisse expulsa. Substantialiter sane in cor alicuius nō intrant. Vnde ait Gennadius. Dæmones per Energiam operationē i.e. per inefficaciā. Nō credimus substantialiter illabi animo, sed applicatione & oppressionē uniri. Illabi autē menti. Illi soli possibile est, qui creauit eā. Item Beda. Notandum q̄ mentē hominis, iuxta substantiā nihil implere possit, nisi creatrix trinitas, ēm operationē tantū, & uoluntatis instinctum, aīa de his quæ sunt creata implebitur. Implet uero satanas cor alicuius nō quidē ingrediēs in eum & in sensum eius. H̄c est ēm potestas solum dei, sed callida deceptiōe/animā in affectum maliciæ trahēs, per cogitationes & incentiua uicioꝝ, q̄liter impleuit cor Ananias & Iudæ.

Gennadius
in definitōi-
bus ecclesia-
sticoꝝ dog-
matum.
Sup illū lo-
cū Actuū a-
postolorū.
Cur rētanit
sathaās cor
uestrum.

C DISTinctio Nona.

C De ordinib⁹ angelorum.

Nunc uidere supereft quot sint angeloz ordines, & quid sit ordo, & unde dicat. Et si ita distincti fuerit ab ipsa creatiōe. Scriptura igitur nouē esse angeloz ordines frequēter promulgat. Angelos. Archāgelos. Principatus, & Potestates. Virtutes. Doiatiōes. Thronos. Cherubin. quoq̄ & Seraphin. Quidā tñ (ut Dionysius) tres tñ ordines tradūt, ternos in singulis ponēdo, ut ita trinitatis imaginē in ordine angeloz esse insinuent.

Angeloꝝ or-
dines. ix. po-
nit.
Lib. i. de co-
lest. Hierar-

C Ordo quid sit, & quæ sit ratio cuiusq; nominis.

C Ordo autē est multitudo cœlestiū spirituū, qui inter se aliquo similitudine munere gratiæ, sicut etiā in naturaliū datoꝝ acceptiōe cōueniunt. Ut Seraphin, quod interprætaſ ardens, uel succendēs, dicuntur qui pre aliis ardent charitate. Cherubin quoq; qđ interprætatur plenitudo scientiæ, sunt qui pre aliis scientia æminēt. Ita de aliis.

C Ordines singuli qualiter a donis gratiarū nominantur.

C Nominantur etiā singuli ordines a donis gratiarū, quæ nō singulatiter, sed excellēter data sunt. Vnde Greg. In illa superna ciuitate,

Secundi Libri. Distinctio.x.

quisq[ue] ordo eius rei censem[ur] nomine, quā plenius possidet in munere.
Plenius autē intellige, uel quantū ad subiectos ordines, uel quantū
ad alia dona, quæ idem ordo minus plene accēpit. Sicut autē in ordi-
ne apostolorū uel martyrū, nō omnes sunt æquales, ita etiā in ordinib-
us angelorū intelligendū est. ¶ Vtrū ab ipa creatiōe sic distincti fuissent.
¶ Videtur autē q[uod] ab ipsa creatiōe sic distincti fuerint, pro eo q[uod] scri-
ptura dicit, de singulis ordinibus aliquos cecidisse. Deniq[ue] hoc stare
non potest. Quippe si ardebat charitate, ut seraphin, & eminebant
scientia, ut cherubim, & in eis sedebat deus, ut throni. Et ita de aliis
ordinibus, non potuerūt cadere. Sane sciendū est angelos ab ipsa cre-
atione differentes, habuisse gradus, tam naturæ tenuitatem q[uod] formæ
perspicacitatem, ut alii essent superiores, alii inferiores, alii mediocres.
Secundū hoc igitur, aliquos de singulis ordinibus cecidisse, dicitur.
Vel ideo dicitur q[uod] si superstetissēt qui ceciderūt, eoꝝ aliqui in singu-
lis fuissent confirmati ordinibus.

Rālio q[ui] sicuti.

Homilia. 24

Eph. 2.

Deutro. 32.

Hebre. 1.

Psal. 110.

Esaiæ. 6.

Daniel. 6.

¶ Qualiter decimus ordo de hominibus compleat.
¶ Dicit etiā scriptura decimū ordinē cōpleri ex homībus. Sed quali-
ter dicitur ordo decimus, cū tantū nouē esse supra perhibuimus? ¶ re-
fertim cū Gregorius dicat homines esse assumēdos in ordinē ange-
loꝝ inferioꝝ & superioꝝ. Nō est ergo sic dictū tamq[ue] decimus ordo
sit hominū, & nouē angelorū, sed quia lapsus angelorū ex homībus
reparabitur, de quibus tot corruerūt, qui unū ordinē facere possent,
quasi decimū, uel tot corruerūt, quot in uno quolibet ordine remāse-
runt. Vnde Apostolus dicit. Restaurari omnia in Christo quæ in ce-
lis & in terris sunt. Q[uod] hoīes saluabunt iuxta numerū stantiū nō lapsorū.
¶ Non tñ iuxta numerū eoꝝ qui ceciderūt, sed eoꝝ qui permane-
rūt, hoīes saluaudi credunt. Vnde Greg. Superna illa ciuitas, ex an-
gelis, & hominibus constat, ad quā credimus tantū humani generis
ascendere, quātū constat illic angelos remāsse. Sicut scriptū est.
Constituit terminos populoꝝ iuxta numerū angelog[ram] dei.

DISTinctio Decima.

¶ At omnes cœleites spiritus ad exteriora nuncianda mittantur.
 Redi etiā potest fideliter cœlestes spiritus de omni ordine
mitti. Ad hæc exteriora nuncianda. Vnde Apostolus. Omnes
sunt administratorii spiritus, & missi in ministeriū. Et in psal.
Qui facit angelos spiritus. Esaias etiā ait. Volauit ad me un⁹ ex sera-
phin, qui ordo supremus est. Nec debet indignum uideri, si etiā supe-
riores mittunt, cū & ipse filius dei ad hæc interiora sit missus. Alter
Daniel. 6. tamē putat, quia in Daniele scriptum est. Milia milii ministrabat ei.
quasi

quasi in exterioribus istis, quod de inferioribus ordinibus dictū aiūt.
Et decies milies centena milia assistebat ei, hoc de superioribus qua Daniel.7:
si qui nunque per ministerium a deo recedunt. Vnde Dionysius in cœlesti
Ierarchia, Quæ sacer dicitur principatus, superiora illa agmina ab ini/
timis nunque recedunt, quoniā ea quæ præminēt, usum exterioris of/
ficii, nunque habet. Sed intelligenti officii ordinarii. Eorū enī ordo hoc
officio non cēset. Aliqun sane causa extra cōmunē dispensationē ob/
orta pro maioris rei imminētia, uel significatiōe mittunt

DISTinctio Undecima.

CQuo unicuique homini a nativitate angelus in custodiā deputatur.
PRæterea sciendū unicuique homini, unū bonū angelū ad cui/
stodiā, & unū malū deputari ad exercitium. Vnde Gregori⁹
ait, quo quisque unū bonū angelū sibi ad custodiā deputatū, &
unū malū angelū ad exercitiū habet. De bonis aut̄ angelis, ueritas a
pusillo & scādalo prohibēs ait. Angeli eo & semper uidēt faciē patris
Vbi Hieronymus dicit. Magna dignitas est aīarum, ut unaquæcum ha/
beat ab ortu nativitatis, ad custodiā sui, angelū delegatū.

Math. 18.
Sup Math.
ubi supra.

CAn singuli, singulis, uel pluribus hominibus unus angelus sit deputatus.
CDenique inoffense credi potest. Vel singuli angeli, singulis depu/
tetur hominibus. Vel quo unus pluribus, eodē, uel diuersis téporibus.
Nec enī mirandū, unū angelū pluribus hominibus ad custodiā deputa/
ri, cū etiā unū homini pluriū hominū custodia deputet uel cōmitatur.

Vtrū angeli proficiāt in merito uel præmio.

CPostremo sciendū est fideliter dici, bonos angelos, usque ad diem
iudicij in merito proficere, quia quotidianū hominum utilitatibus in/
seruit, eorumque studēt, pfectibus. Per qud merētur. Et etiā in præmio
.i. in dilectione, Etenim proficiūt in cognitione, & quo magis cognoscunt,
eo magis diligunt, Qud autē magis cognoscāt. Esaias testatur
ex persona angelorum, uerbi incarnati mysteriū, minus cognoscētiū
dicens. Quis est iste qui uenit de Edom tinctis uestibus de Bosra? Et
Psalmita. Quis est iste rex gloriae? Apostolus quoque ait. Quæ sit dis/
pensatio sacramēti absconditi, a seculis in deo, ut innotescat multifor
mis sapiētia dei pcclesiā, principatibus & potestatibus in cœlestibus.

Esaiæ. 63.

Psal. 23.
Eph. 3.

CConcordat doctores uisos inter se digladiari.
CVbi licet Augustinus dicat, angelos non latuisse mysteriū regni
cœli, tñ ad plenū nō intellexerūt. Vn̄ Hieronymus ibidē dicit. An/
gelicas dignitates præfatū mysteriū, ad purū nō intellexisse, donec
Apostolus prædicatio ad gentes dilatata est. Per hoc ergo patet.
Angelos in cognoscendo proficere. Nec obloquitur qud ait Gregorius.

Originaliter
sup Gen. li.
i.ca. 19. & su
per epistola
Ephe. 3.
z. Dialogo.
k

Quid est, quod ibi nesciat, ubi scient omnia sciunt? Dicit enim eos nihil nescire, scilicet eos, sine quibus beatitudo non est. Ea uero sunt, quae ad mysterium unitatis trinitatisque pertinent.

C DISTinctio Duodecima.

C De distinctione operum sex dierum.

Geñ. i.
**Quid p ter-
rā in crea-
tione mundi
significet.**

Gen. i.

Ost tractatū Angelice naturæ, nūc de aliis superest uidere. Nō em̄ solū cœlū. i. angelos in principio creauit deus, sed & terrā. i. materiā quatuor elemētos & confusam, quæ inq̄ terra dicta est, ut Aug. ait. Eo q̄ inter elemēta min̄ est speciosa. Dicta est & abyssus, ut scriptū est. Et tenebrae erāt super faciem abyssi. Quia cōmixta erat spes disticta, dilucidaq̄ carēs. Eadē etiā dicta ē aqua, su per quā ferebat̄ spiritus domī. Sicut uolūtas artificis sup̄ parata materia. Ea quoq̄ dicta est aqua, quia quēcūq̄ in terra nascunt̄, ab humore incipiūt formari & nutriti, hæc autē ante omnē diē creata est. Dein de uero disticta singulis rebus, prius species capiētibus. Quod qđē nō simul factū est, ut aliqui patrū tradere uident̄, sed p̄ uolumina sex dierū, ut fides catholica tenet. **C** Quare terra informis dicta sit.

**Ge
ne.
i.**

C De hac igitur distinctione uisuri. Primū expediamus cur illa materia informis dicatur, & ubi ad esse prodiit, quātumq̄ in altum ascendit. Materia igitur dicta est informis, nō quia penitus forma careret, hoc eīn ēē nō potuit, cū esset corpus, sed quia nondū pulchrā aptāq̄ ac distinctam accēperat formā, qualē nūc cernimus. Facta igitur prius est in forma cōfusionis, disposita secūdo in forma distinctionis.

**Alcuinus su-
per Gene.**

C Deniq̄ adnectendū uidetur, quod super hūc locū tradidit Alcuinus. Quatuor (inquit) modis deus operatur. Primo in uerbo oīa dis ponēdo. Secūdo in materia uniformiter creando. Tertio p opera sex dierū distinguēdo. Quarto nō noua sed nota s̄a pius ne percat res or mādo.

C Vbi illa materia ad esse p̄diit, q̄tumq̄ in altitudine ascenderit.

C Proinde si quærif̄. Vbi ad esse prodiit cōfusa? Fideliter credendū putamus. Qd̄ ubi nūc formata subsistit. Et porrigebat̄ eo usq̄ in altum, quo nūc summitas corporeæ naturæ ptingit. Immo ut quidam uolūt, ultra firmamentū extēdebatur, illa moles, q̄ in imo sui spissior, in sup̄mo uero rarer erat, leuiorq̄, & de ea parte aquas esse aiūt, quæ supra firmamentū esse dicuntur. Talis igitur fuit mūdi facies in principio, priusq̄ reciperet distinctionē, quæ facta est sex diebus.

C DISTinctio Tredecima.

C Distinctio primæ diei.

Primæ itaq; diei opus fuit formatio lucis. Vnde consequenter scriptura dicit. Dixit deus, fiat lux, & facta est lux, & diuisit lucem a tenebris. Cōgrue autē mūdi ornatus incēpit a luce, per quā cætera quæ creāda es sēt uiderent. ¶ Qualis illa lux fuit.

Quæ fuerit
prima disti-
ctionis ope-
ratio.

CQuæ lux spiritualis intelligi pōt, scilicet angelica natura, ut Augustinus ait. Quæ prius tenebrae erat, cū informis creata fuit, lux uero facta est, cōuersa ad creatorē, eiq; charitate adhärens. Vel etiam corporalis fuisse intelligit, quod probabilius est, uelut lucida nubes cū qua dies esse incēpit. ¶ Vbi lux sit facta.

Super Gen.

CQuæ credi pōt ibi facta esse, ubi nūc corpus solare locatur. Vicē enim solis usq; ad die tertia tenuit, quæ motu suo circumactā noctē discernebat, & diem, uelut sol quotidiano cursu, nūc uehitur, ea/ demq; distinguit, sequitur. Appellauitq; lucē diē, & tenebras noctē.

¶ Quot modis accipitur dies?

CDEniq; dies multis modis accipitur. Dicit̄ em̄ dies lux ipsa, sicut præmissum est, & aeris illuminatio, ut s̄a pe occurrit, & spaciū uigin ti quatuor horarū, secundū quod dicit̄. Et factum est uesperē & mane dies unus, quod sic est intelligendū. Factum est uesperē prius, dū exacto cursu diurno, lux uergebat in occasum, & postea mane secū dæ. s. diei, eadē luce cursu nocturno, reuoluta ad ortū. Prima em̄ dies nō habuit manē, quod est aurora, sed a plena luce inchoauit, & terminata est in mane secundæ diei, sic cōputabā, ut dies p̄cederet, & seq̄ ret̄ nox, quod usq; ad tempus sepulturæ domini factum est. Quod a mysterio nō uacat. Homo em̄ a luce iusticiæ per peccatū corruit in tenebras ignoratiæ. A resurrectione aut̄ domī a uespera cōputat̄ dies in uesperā. Ita ut p̄cedat nox, & sequatur dies. In mysterio etiā q; per Christum a tenebris ad lucē redit homo. Vñ Apostolus. Eramus Eph. 5. aliqñ tenebrae, nūc aut̄ lux in domino. ¶ Quare sol sit factus.

Augu. super
Gene.

CQd̄ si quæritur. Cur factus est sol, cū lux illa diē faciebat. Dici pōt Lux illa partes superiores, presertim illuminare. Inferiores uero nō, ideoq; sol factus est, ita ut uel in eadē parte cœli, ea lux sibi adiuncta remaneat. Vel de ea forsan formatū est solis corpū. Sciendū est hīc deū nō dixisse temporaliter, ut fieret lux, quia nō mutabiliter, ut Augustinus ait. Nec sono uocis, cū nō esset lingua, qua loqref. Ad natū ram ergo uerbi refertur, quasi nō sono uocis, sed in uerbo sibi coēter no dixit. i. uerbum genuit, in quo ab æterno disposuit, qd̄ in tēpore facturus erat in eodē uerbo. Operatur em̄ pater in uerbo & per uer bū, ut frequēter scriptura dicit, nō quasi artifex per instrumentū, sed quia opificē omniū genuit. Vñ Chrisostomus. Sicut iudicare p̄ filium

Qualiter ac
cipiendū est
Dixit deus.
Sup Gen.

Opari per
uerbū dī p̄
In expo. ep̄i
sto. ad Heb.

pater dicitur, quia iudicé genuit, sic & operari per filiū, quia constat eū opificē genuisse. Vel per filiū operari. i. cū filio. Nec tñ similiter dicitur filius operari per patrē, licet cū patre operet̄, propter auctoritatēm principii in patre seruandā. Eadē de spiritu sancto intelligēda sunt.

C DISTinctio. XIII.

Gēn. 1. C De distinctionē secundæ diei qua factū fuit firmamentū.

D Ixit quoq; deus. Fiat firmamētū in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis. Aquas. s. quæ in aere & in terra sunt. Ab aq; s, quæ supra hrmamentū sunt. De quibus dicitur. Qui tegis a/

Psal. 104. quis superiora eius. C De qua materia sit factū firmamentum.

C Arguitur autē hic de firmamēto sydereo, quod de aquis factū cre di pōt, in modū Crystalli. Vnde Beda. Licet alii dicāt cœlū quod exce

Super Gēn. dit aeris spaciū igneæ naturæ esse. Quibus etiā astipulari uidetur
Sug Gēn. Augustinus. Tamē quodcūq; creditur, fidē nō ledit. Quales autē & ad quid cōditæ sint, super firmamētum aquæ, ipse nouit qui cōdidit.

C Quare dicatur firmamentū.

C Deniq; dicit̄ firmamentū, nō propter stationē, sed propter firmi/ tate, & terminū aquarū intrāgressibilē.

C Quare tacuit deus bonitatem rerum creatarū secundæ diei.

C Notandum etiā q; in hac die sicut in cæteris non legitur, Vedit de us q; esset bonū. Nō q; ita nō esset, sed propter aliquod sacramentū cōmendandū. Forsan em̄ propter binarii detestationē factum est, qui est principiū alteritatis & diuisionis.

C De distinctione tertiae diei, qn aquæ sunt cōgregatæ in unum locum.

C Tertiæ diei distinctio fuit cōgregatio aquarū, in locū unū. Dixit de em̄ deus. Cōgregen̄ aquæ in locū unū, & appareat arida. Fieri em̄ po tuit, ut terra subsidens, cōcauas partes p̄beret, ubi fluctuātes recipe/ ret aquas, & fieret arida apta gramib; C Vbi aquæ fuerit cōgregatae. C Aquæ aut̄ omnes dicunt̄ in unū locum cōgregatae, ppter magnū mare, unde exeunt, & ad quod reuertunt̄. Dicunt̄ etiam cōgregatio/ nes aquarū, ppter multifidos sinus, & plurimas eaꝝ deriuationes, ex eodem mari.

C Epilogat.

C Ecce habes qualiter prima die creata fuit lux, quæ cuncta illustra/ ret, & secūda firmamentū factū, quod diuidet aquas ab aquis. Ter tia demū die aquarū molibus intra receptacula collectis, terra reuelata est, atq; aer serenat̄. Tribus ergo primis diebus elemēta distincta sunt, tribus uero sequentibus eadē ornata existunt, de quo nobis ui/ dendū est. C De ornatu quartæ diei, qn facta sunt luminaria.

C Cœli igitur ornatus in quarta die fuit, luminariorū creatio. Dixit

Em̄ deus. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidat diē ac noctem. Gen. 1.
His namq; prouisum est homībus, ut circūeunte sole, diei, noctisq;
 uicisitudine potirentur. Cōsolati etiā luna ac syderibus, ne nox in/
 decora remaneret. De quibus etiā subditur. Et sint in signa & tēpora
 & dies, & annos. Quod dictum est, nō q; quarto die primo cœpissent
 tēpora, sed quia sunt in signa serenitatis & tēpestatis, & usitatæ disti/
 ctionis dierū & annoꝝ, & quatuor anni tēporū scilicet ueris/æstatis/
 hyemis/autumni.

DISTinctio. xv.

C De ornatu quītæ diei, quando creauit deus ex aquis uolatilia & natatilia.

ORnatus aut̄ quītæ diei, fuit creatio animantiū ex aquis. Sic
 em̄ dixit deus. Producāt aquæ reptile animæ uiuentis, & uo/
 latile super terrā. De quibus duo elemēta sunt ornata. s. aer
 in uolatilibus, & aquæ in natatilibus.

C De ornatu sextæ diei, qñ creata sunt animalia & reptilia terræ.

C Die quoq; sexta ornata est terra in bestiis. Vñ dixit deus. Produ/
 cat terra animā uiuentē, iūmēta reptilia, & bestias terræ, s̄m species
 suas, quæ omnes creatæ sunt īnoxiae, sed per peccatū factæ sunt plæ/
 ræq; noxiæ.

C De creatione hominis.

C Omnibus igit̄ dispositis ut pstrinximus, nouissime factus est hō,
 & in mundū tanq; uniuersoꝝ dominus, & possessor inductus. Vnde
 sequitur. Vedit deus q; esset bonū & ait. Faciamus hominē ad imagi/
 nē & similitudinē nostrā, de cuius creatione ammodo tractemus, sed
 de die septima prius absoluamus. **C** De ornatu diei septimæ.

C Scriptū est igitur. Cōpleuit deus die septimo opus suū, & requi/
 euit ab uniuerso opere quod patratar. i. perfecerat

C Quomō intelligatur deum requieuisse.

C Deniq; requieuisse dicitur deus, nō quasi laſsus operādo, sed no/
 uā creaturā facere cessando. Sicut etiā in Apocalypsi accipit̄. Nō ha/
 bebant(inquit) requié dicētia Sanctus. i. dicere sanctus nō cessabat.

C Quomodo intelligatur deū compleſe opus suū die septima.

C Sed qualiter in ea die opus suū, diciſ cōpleuisse, qñ in ea legatur
 nihil fecisse. Nisi forte q; in ea benedixit & sanctificauit, sicut scriptu/
 ra testatur. Benedixit(inquit) diei septimo, & sanctificauit illū quod Gen. 1.
 operari fuit. Sicut Salomō opus fecit cū templū dedicauit. Illū aut̄ Quæ sit bñ/
 diem sanctificasse dicitur, quia eū pre cæteris mystica benedictio edo dictio septi/
 nauit. Vnde in lege. Memēto sanctificare diem sabbati. Vel comple/
 uit deus die septima opus suum, i. perfectū & cōsumatum uidit.

DISTinctio. XVI.

C De creatione hominis.

Quomodo sit
homo factus

E cursis supradictis de creatione hominis uideamus, inquit, tes quomodo, & qualis sit homo factus, exinde qualiter sit homo lapsus, tertio qualiter sit reparatus. In Genesi ergo legitur. Faciatum hominem ad imaginem. &c. Dicendo faciamus, una operatio triū personarū ostendit, dicēdo nostrā, & equalis substantia trium personarū ostenditur, uel monstratur. Ex persona eī patris hic dicit ad filium, & ad spiritū sanctū, non ad angelos, quia dei & angelorum nō est una imago, uel similitudo.

Ge
ne.

In quibus con sidera ē imago & simili tudo.

De quantita te animæ.

C Deniq̄ factus est homo secundū mentē, ad imaginē dei ppter memoriā/intelligentiā/dilectionē. Ad similitudinē uero propter innocentia/iusticiā, quæ in mente hoīs naturaliter sunt. Vel imago in aliis est. Similitudo uero in essentia animæ. Vñ Aug. Anima similis facta est deo, quia immortale & indissolubile fecit eam. Imago quoq̄ pertinet ad formā, similitudo ad naturā.

C Quomodo homo dicatur imago dei.

i. Chori. ii.

C Homo etiā dicit imago dei. Vñ Apostolus. Vir est imago & gloria dei, quod de mēte dicit proprie, & tñ de homine dicit, in quo est ipsa imago. Sicut & pictura & tabula, in qua est ipsa pictura, imago dicit. **C** Homo dicit imago & ad imaginē dei, Filius uero solū imago.

Li. 7. de tri.

C Notandū quoq̄ homo imago dicit, & ad imaginē. Filius uero imago tantū, quod quare sit Aug. dicit. Homo ita imago dicit, q̄ ad imaginē, quia nō æquatur parilitate, sed accedit quadā similitudine. Filius autē est imago, sed nō ad imaginē, quia æqualis est patri. Ecce secundū proprietatem mētis homo est similis deo, sed etiā corpus ei⁹ hoc indicat, quod est in cœlum erectum.

DISTinctio. XVII.

C De creatione animæ Adæ.

Gen. 2.
Q̄ non cor poreis instru mentis for masse deus dicitur.
Reprobat opinione di centiū aīam factā fuisse de substātia dei.

Roinde factura corporis & animæ describitur Adæ cū dicit. Formauit deus, quātū ad corpus, hominem de limo terræ. Itē Et inspirauit in faciem eius spiraculū uitę, quantū ad animā. Vel fīm alios, fauit uel sufflauit, nō q̄ manib⁹ corporeis, uel faucib⁹ factum intelligamus esse, sed uolēdo & iubēdo fieri. Spiritus eī deus est, nō corpus, qui quæcumq̄ uoluit fecit. Insufflauit autē. i. fiatū fecit, nō quidē de sua substantia. Flare eī est flatum facere. i. animā. Vñ per Esaiam. Omné flatum. i. animā ego feci. **C** Qn̄ anima sit creata.

C Fecit eī deus animā Adæ (fīm Aug.) cū angelis sine corpore. Secundū uero alios, in corpore creata est, ut totū corpus animaret. Fa ciē uero, quia præcateris partibus corporis, sensibus ornata est/nominatim expr̄ssit. Verū qcquid de anima Adæ fuerit, de aliis tenē.

Su
per
Ge
ne.

dum est, & in corpore creentur, creando eū infundit eas deus, & in fundendo creat.

C De inducitōe hois in paradisum, & quā ætate Adā creatus fuerit, & ubi.

C Fuit Adā in uirili ætate creatus (ut ait Augustinus super Gene.)

Nō autē in paradiſo factus est homo, sed extra, & ita in paradiſo poſitus, ſicut ſcriptura docet. Tulit (inquit) dominus hominē, & poſuit eum in paradiſo uoluptatis, quē plantauerat a principio. Per qd significatū est, & ad meliora homo proficere deberet. Paradiſus autē iſte localis intelligitur, qui ab illo principio plantatus accipi potest, quo terrā, herbas, & ligna producere iussit deus. Vel a principio i. in oriente. Vnde antiqua littera dicit ad orientē. Eſt autem illic locus a meniſſimus, magno fonte fœcundus, & lignis diuersi generis ac fructuoforis decorus. Inter quæ eſt unū lignū uitæ uocatū, eo ſcilicet, quia diuinitus hanc uim accēpit, ut qui ex eius fructu comedederet, eius cor pugnabili ſanitate & perpetua ſoliditate firmareb̄, nec in deterius, & in occaſum labereb̄. Eſt etiā ibi lignū ſciētiæ boni & mali. Nō ideo ſic dictū, & arbor mala eſſet, ſed quia propter prohibitionē erat in illa transgressio futura, qua homo experiendo diſceret, quid inter bonū obedientiæ, malumq; inobediētiæ eſſet. Cognouit eū homo priuſq; hoc lignū tangeret, bonū per experientiā & prudentiā, malū uero per prudentiā tñ. Vſurpato autē uetito etiā per experientiā malū cognouit. Nec melius cōſideratur, quantū malū ſit inobedientia, q; prohibēdo a re bona, quæ tangēti nō obeffet, ſi nō prohiberetur. Si enim rem ueneno ſam prohibitus tangis, pœna ipsa nō tā exhibitione, quā ex natura rei ſequi uidetur. Dū igitur rem bonā prohibitus tangis, ex ſola inobediētia pœna eſſe, ſicut ex obedientia palma demonstratur.

DISTinctio. XVIII.

C De formatione mulieris.

D Eniq; in paradiſo formauit deus mulierē de ſubſtātia uiri. Si cut ſcriptura dicit. Immiſit (inquit) deus ſoporē in Adam.

Gene. 2.

Cumq; obdormiſſet, tulit unā de costis eius, & ædificauit eā in mulierē.

C Quare facta ſit de latere uiri mulier.

C Facta eſt igitur mulier de latere uiri, nō de capite, aut de pedibus. Quia nec domina, nec ancilla ei parabatur. Si enim de capite facta eſſet, uidereb̄ uiro ad diuationem p̄ferenda, & ſi de pedibus ad ſeruitutem ſubiicienda, ſed de latere facta eſt, ut per hoc ostendereb̄, quia in conſortiū creabā dilectionis uiri, & adminiculū generationis.

C Quare Adam priuſ, & non ſimul Eua creata ſit.

C Non autē ſimul facta cum uiro, ſed uir ſolus priuſ, de quo ipsa pos-

Vbi fact⁹ ſit
Adā.
Gen. 2.

An paradiſ⁹
ſit corpore⁹

Paradiſiact⁹
deſcribit lo-
cum.
De ligno
uitæ.

Lignū ſcien-
tiae boni &
mali.

Secundi Libri Distin. xix.

Quare Adā stea, ut per hoc imago dei in homine appareret. Sicut enim deus est prius, & non cipiu totius creationis, ita Adā est principiu humanae generationis, simlē Euā creata sit.

C Quare de uiro dormienti mulier sancta sit. **C** Qd autē facta est mulier sopore misso in Adā, sacramentū Christi, & ecclesiae fuit. Sicut enim mulier de latere uiri dormientis forma ta est. Ita ecclesia de sacramentis, quae de latere Christi dormientis in cruce profluxerunt, aqua & sanguine abluta a culpis, redempta a poenis. Sic igitur corpus mulieris de corpore uiri traductum est, qd non similiter de anima intelligere licet, quae non est ex traduce. Hieronymus enim anathematis uinculo obligat illos, qui eē aias ex traduce dicūt, inducens auctoritatē de ppheta. Qui finxit singillatim corda eorum, hic satis (inquit) innuit ppheta. Non anima de anima facit deus, sed singillatim animas de nihilo creat.

C DIS Tinctio. XIX.

C De statu hominis.

De prio hominis statu an lapidū uidelicet quo ad corp⁹ &

Sup Gene. 6 ca. 6.

Apostolus Roma. 5.

Qualis corpus hois immortale erit post resurrectionē.

Aug. sup Ge ne. li. 5. c. 25.

Aug. sup Ge ne. li. 3. c. 21.

Gen. 2.

Occurrat hic triplex de statu hominis consideratio, qualis. si homo fuerit ante peccatum, & post peccatum, & in resurrectione erit. In primo itaq statu habuit homo posse mori, & posse non mori. In secundo statu, s. post peccatum, habuit posse mori, & non posse non mori. In tertio statu, habebit posse non mori, & non posse mori. Vnde Aug. Primū de limo terræ formatū est corpus animale non spirituale, cū quali etiā resurgemus. Illud enim ante peccatum mortale & immortale erat quia poterat mori, & non mori, quod per peccatum mortuum factū est, ut Apostolus ait. Non enim hoc corpus est mortale, sicut primi hominis fuit, sed deterius, quia necessitatē habet moriendi. Qd mutabitur in spirituale, nec poterit ultra dissolui, cū induerit immortalitatē. Filii enim resurrectionis non poterūt ultra peccare, nec mori. **C** Vnde immortalitas Adæ fuit ante peccatum.

C Videtur autem immortalis fuisse caro Adæ ante peccatum de conditione naturæ adiuuāda, tū per cibos alimoniam, tū per esum ligni uitæ perficienda. Vñ Augustinus. Caro Adæ ante peccatum ita immortalis creata est, ut per alimoniam ceteros lignos, quae iussus erat manducare seruaretur, donec perductus ad ætatem conditoris placidam, ipso iubente sumeret de ligno uitæ, quo perfectæ immortalitatis factus, ultra cibi alimēta non requireret. Nec mouet quod ait Augu. scilicet, Quodammodo creatus est homo immortalis, & erat ei de ligno uitæ, non de cōditione naturæ, si subaudis, perficiendæ. Cui sensui congruit uerba domini dicentis de Adā, post peccatum. Videte ne forte sumat,

sumat de ligno uitæ & uiuat in æternum.

C Obiectio. An primi parentes cibo ante peccatum indiguisserent.
C Sed adhuc contradicunt quidam, putantes primos parentes non indiguisse cibo ante peccatum, & dicunt. Si non peccaret, non morerentur, non autem peccarent si non comederent, quia poterant sine alimonia uiuere. Quibus dicitur, quod non solum peccaret de uetito edentes, sed etiam concessis non utentes. Fuerat enim utrumque præceptum, scilicet uti, & illo abstinere. Vnde Aug. In madatis utrumque continebatur, ut de concessis manducaretur, & ab interdicto abstinenteret.

C Obiectio replicativa.

C Itē si non peccaret, famem non sentirent, cum ea sit pena peccati. Sine fame autem superfluo comederent. Ad quod dicitur. Fames uere pena. Rēsponso. peccati est. Est enim immoderatus appetitus edendi. Cui non subiaceret homo, si non peccasset. Haberet tamen naturalē appetitum & moderatum, cui etiam ante peccatum satisfacere oportuit.

Distinctio. XX.

C Quare in paradiſo non coierunt primi parentes.

C Reati autem primi parentes in paradiſo non coierunt. Quia creatura muliere, mox transgressi sunt, & electi. Vel quia deus non dum iusserat ut coirent, poteratque diuina expectari auctortas, ubi concupiscentia non angebat.

Duplex ratio quare in paradiſo non coierint.

C Vbi genuerint primi parentes.

C Ceterum de paradiſo emissi genuerunt. Quibus honorabiles nuptiae, & thorax immaculatus ibi esse non potuit sine ardore libidinis, sine labore pariendi. Quia credendum est, illos ante peccatum genitalibus membris imperare potuisse, sicut & ceteris in quolibet opere, sine aliquo pruritu uoluptatis. Sed post peccatum motum illum meruerunt, per quem nuptiae uerē ordinantur. Infirmitas enim prona in ruinā turpitudinis, excipitur honestate coniugii, & quod sanis esset officium, ægrotis est remedium.

Qualiter autem peccatum genuissent.

C Quales fuissent filii procreati ante peccatum.

C Potest autem dubitari, si ante peccatum genuissent. Vtrum mox genitali perfecti essent, statura corporis, & sensu animi, uelut Adam mox cum conditus esset, aut per interualla temporum, ut modo, sic proficerent?

Rūdet Ban dinus.

Vtique nihil hoc quod auctoritate diffinitum est, occurrit. Nisi quod forte necesse erat paruulos nasci (ut Aug. ait) propter uteri necessitatē. Hoc autem certum est, quod propriæ infirmitati mentis congruit, hæc infirmitas carnis, scilicet quod homini nato, nec pedes idonei ad incessum, nec manus saltem habiles sunt ad scalpendum, quod aliter est in plurimum animalium pullis, qui mox nati currunt, & matrem sequuntur.

C Quid de sensu animi sit tenendum.

C Denique si quis eos secundum animam, per temporis interuallum profecturos

Else dixerit. Non urgebitur ideo confiteri ignorantia, quæ pena peccati est, in eis potuisse esse an peccatum. Quippe non omnis qui aliquid nec scit, & minus perfecte scit, statim ignorat, quia ignoratio non dicitur, nisi cum id quod sciri & non ignorari debet nescitur, talis ignoratio pena peccati est. Talis autem erat hominis status ante peccatum, ut dictum est, de quo si non peccasset, transferendus erat cum uniuersa posteritate, ad perpetuam felicitatis amorem.

DISTinctio. XXI.

C De inuidia tentatione diaboli.

VIdens igitur diabolus, per humilitatem posse ascendere hominem, unde per superbia ipsius ceciderat. Inuidit ei, & ideo ad tentandum eum, deiiciendumque accessit. Verum quia eius malitia timida est ad tentandam virtutem, non virum, in quo plus rationis uigere sciebat, sed infirmam mulierem pposuit. **C** Quare demum in aliena forma uenit. **C** Ne autem fraus eius percipere, non in propria forma, sed in aliena uenire uoluit. Itaque permisit ei deus, formam suam malicie congruentem, scilicet serpentis, per quem tentaret, quem spiritu suo diabolus impleretur (ut Augustinus ait) Sapientissimum omnium bestiarum fecit. Inde dicitur serpens callidior cunctis animatis terrae. Non quidem pro rationali anima, sed pro spiritu diaboli, quo adimplebatur, qui sapientissimus est.

C De temptationis modo.

Gen. 3. **C** In hac itaque forma mulieri astitit dicens. Cur præcepit uobis deus ne comederetis de omni ligno paradisi? Cui mulier. Ne forte moriamur. Quod dictum aditum seducendi apperuit, ac ideo protinus subiuxit. Nequaquam moriemini. Scit enim deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi uestrorum, & eritis sicut dei, scientes bonum & malum.

C Homo tribus est tentatus modis.

C Vbi diabolus tentauit hominem tribus modis. Gula, uana gloria, auaricia. Gula, persuadendo cibum dicens. In quocumque die comederitis. Vana gloria, promittendo deitatem dicens. Eritis sicut dei. Auaricia, permittendo scientiam dicens. Scientes bonum & malum. Est autem gula immoderata cibi auditus. Vana gloria propriæ excellentiae. Auaricia enim cupiditas habendi, quæ non tantum pecunia est, sed omnis quod supermodum ambitur. **C** De ordine & progressu humanæ perditionis.

C Nota hic etiam ordinem humanæ perditionis. Primo affirmauit deus dicens. In quocumque die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde mulier dubitando dixit. Ne forte moriamur. Tertio diabolus negavit dicens. Nequaquam moriemini. Dubitans ergo ab affirmante recessit, & ut periret, neganti appropinquauit.

Gula quid sit.
Vana gloria quid.

A
ua
ric
a
qd

DISTinctio. XXII.
De peccato hominis.

DEniq; uidens lignū, q̄ esset pulchrū uisu, & ad uescendum suauē, credens uerbis serpētis cōmedit, deditq; uiro suo, in quo (diabolo suggerēt) uterq; peccauit.

CQuorundā opinio ponentiū casum hominis ælationē p̄cessisse in aio ei⁹.

CVidetur tñ q̄ tentationē p̄cesserit eoꝝ peccatū, pro eo qđ dicit Aug. super Gen. Nō est putandū q̄ homo deiicereſ, niſi p̄cessiſſet in eo quādā ælatio cōprimēda. Item. Quō uerbis tentatoris crederet mulier, niſi menti eius inesſet amor propriæ potestatis, & de ſe ſup̄ ba pr̄ſumptio: quod ſi ita eſt. Nō alterius prius ſuggeſtione peccauit homo, Cū auctoritas tradat. Ideo peccatū diaboli eſſe īcurabile, quia nō ſuggeſtione, ſed propria ſupbia cecidit. Hominis uero curabile, quia nō per ſe, ſed per aliū cecidit, ideoq; per aliū ſurgere potuit. Ad hoc autē dicimus, q̄ ælatio tentationē nō p̄cessit, ſed prohiabitæ cōmeſtioni opus.

Lib. 11. ca. 6.

Idē in eodē

R̄det ob-

ieſtioni.

CHoc em̄ ordine actū eſt. P̄cessit ſeducētis tentatio, ſecuta eſt ihoīe mentis ælatio, acceſſit tertio inobediētis transgressio.

CQuæ fuit ælatio mentis utriusq;

Talis aut̄ fuit ælatio mulieris, ut uellet habere dei ſimilitudinē, putans id eſſe uerū, qđ diabolus dixerat. Eritis ſicut dii. Quæ ælatio ne/ quaq; fuit in uiro, nec fuit ſeductus. Vt ait Apost. Nō credēs eſſe ueg; qđ diabolus ſuggerebat. ſ. deū lignū ideo tangere phibuiſſe, q̄ ſci- ret eos ſicut deos futuros ſi tetigissēt. Sane cū uideret Adā mulierē accēpta illa eſca corporaliter nō mortuā, ſicut credebat, mox aliqua inhæſit mēti eius ælatio, qua cupet & ipſe lignum uetitum experiri. Nō enim ſuit ſeductus Adā, ut Apost. ait. In eo inq; in quo mulier, ut crederet. ſ. illud eſſe uerū, eritis ſicut dii. Sed in eo eſt deceptus, q̄ p̄ tu- tabat illud peccatū ueniale eſſe. Vñ Aug. Inexpertus diuinæ ſeuerita- tis Adam, in eo falli potuit, ut ueniale crederet illud eſſe cōmiſſum.

Gen. 3.

1. Thimo. 2.

In quo fuit ſeductus.

1. Thimo. 2.

Sup Gene.

CQuorundā ſentētia q̄ Adam etiam ambierit eſſe ut deus.

CPorro, uideſ qđ & uiro uoluit eſſe ſicut deus, ubi em̄ dicit. Quæ nō rapui tūc exſolutebam. Ait Augustinus. Rapuit Adā & Eua p̄ſumētes, ut diabolus de diuinitate rapere uoluerūt diuinitatē, perdiuerūt felicitatē. Itē Aug. sup illud. Deus quis ſimilis erit tibi? Qui p̄ ſe uult eſſe ut deus, peruerſe uult deo ſimilari, ut diabolus qui noluit eſſe ſub eo. Et homo qui ut ſeruus noluit teneri p̄cepto, ſe uoluit ut nullo ſibi dominante eſſet quaſi deus. Itē ſuper illud Pauli. Philip- penſiū ſecundo. Non rapinam arbitratus eſſe ſe æqualem deo.

Oppōit ite- rum.

Super illum locū q̄ non rapui.

Secundi Libri. Distinctio.XXII.

R̄ndet. **Q**uiā nō usurpauit, quod suū nō esset, ut diabolus & primus homo. Ad quod dicunt. Ideo hoc Adā uoluisse, quia mulier de eo sumpta, illud uoluit. At q̄liter peccatū in mūdū intrauit p̄ unū hoīem? R̄ndet. Quia per mulierē intrauit de uiro factā. Mulier em̄ priusq̄ uir peccauit.

C Vt̄ eoꝝ plus peccauerit.

C Melius autē uidetur quibus dā, q̄ etiā Adā ambierit, sicut deus es se, sed quia nō credit id fieri posse, nō adeo exarsit ut mulier, quæ hoc fieri posse putabat, ideoq̄ magis ambiēdo superbituit. Minus ergo uir peccauit q̄ mulier. Q̄ uir minus peccauit q̄ mulier.

Super Gen. **C** Pro eo etiā intelligitur uir minus peccasse, quia ut ait Augu. De uenia & de pœnitētia cogitauit, & de dei misericordia. Putauit enim intrūq̄ posse fieri, ut & uxori morē gereret, & per pœnitentiā ueniā haberet. Idem quoq̄ uidetur ex eo q̄ mulier in se, in deum, & in proximū peccauit. Vir uero t̄m in se, & in deū. Ex eo etiā appetet, q̄ grauius mulier punita est, cui dicitur. In dolore parties filios.

Ge ne.
3.

C Opponit contra id quod dictum est, uirū minus peccasse.

C Huic autē cōtrarius uidetur Aug. loquēs de excusantibus peccatum. Ideo em̄ (inquit) nō cōfitetur Adā peccatum, sed dicit. Mulier quā dedisti mihi dedit mihi & cōmedi. Mulier quoq̄ nō confiteſ, sed in aliū referens ait. Serpens decepit me, & cōmedi. Impari sexu, sed pari fastu peccauerūt. i. pari supbia. Pariter ergo peccauerūt. At hæc tria peccata parentū, in negotio nostræ perditionis distingue. In peccatū transgressionis scilicet, & excusationis, in quibus pro pari sciētia, & superbia peccauerūt pariter, & peccatū elationis, in quo pro dis pari ambitione (ut dictū est) Alter altero plusue minus uiscepeccauit.

C Obiectio contra id uirū minus scilicet peccasse.

De summo bo.lib.6. **C** Obiicitur etiā, quia cū tribus modis (ut Isidorus ait) peccetur. Ignorātia. s. infirmitate, & industria, grauiusq̄ sit peccare īdustria, q̄ ignorātia. Videtur Adā plus peccasse, eo q̄ sc̄iēter peccauit, nec em̄ seductus fuit. Mulier autē seducta fuit, ut dictū est, ut per ignorantiam excusanda uideaſ. Ad quod dicendum est. Qđ ignorātia Euæ excusari nō potest, quia scire potuit, sed noluit. Erat em̄ ratione & sciētia prædicta, præsertim cū sc̄iret se mandatū cōtra diaboli suasionem accœpisse. Ipsa em̄ dicit. Præcepit nobis deus &c. Eis aut̄ auferſ excusatio ignorantiae (ut ait Aug) Qui mandata dei nouerunt.

C De triplici ignorantia.

* In quibus ē pœna pec cati. **C** Deniq̄ ignorantia alia est Affectata. Ut eoꝝ, qui scire possunt, & nolunt, in quibus est ipsa peccatū. Alia est ingrata, eoꝝ. s. qui sc̄ire uolūt & nō possunt. * Alia est simplex, ut eoꝝ qui simpliciter ne-

sciunt. In quibus etiā peccatum est. Vnde Aug. Aliud est nescisse, aliud est scire noluisse. Quia in eis, qui intelligere noluerūt, ipsa ignorantia peccatum est. In eis uero qui nō potuerūt, pœna peccati. Ignorantia uero eoꝝ, qui tñ simpliciter nesciūt, nullū sic excusat, ut aeterno igne nō ardeat, sed forsitan ut minus ardeat. Est autē affectata uincibilis. Ingrata/inuincibilis. Simplex uero est uincibilis in pœnā, inuincibilis autē a maiori pœna.

C DISTinctio. XXIII.

C Quare nō fecit deus hominē meliorem, ut querūt hoīes

Rū
der **H**IC querit aliquis. Cur fecerit deus hominē talē, qui seduci posset. In quo nouerit ille magnificenter cū homine esse factum. Sic em̄ fact⁹ homo, in natura habuit posse, & in potestate uelle nō consentire suadēti, iuuante deo, & est glorioſius non cōsentire, q̄ tentari non posse.

Quare permisit de⁹ tentari hominē, casuꝝ eē cognoscēs

C Quare deus eos creauit quos p̄sciebat malos esse futuros.

C Quæritur etiam, cur creauit deus quos sciuit malos esse futuros. Ideo scilicet. Quia quicquid boni de malis eoꝝ facturus esset/ præuidit. Sciebat em̄ eos profuturos bonis, quare nō frustra eos creauit.

C Cur deus hominē impeccabilē non creauit.

C Quæritur etiā, Cur nō tales fecit deus hominē, q̄ nec peccaret? Vel si peccaret, cur nō in meliorē statū eū reparauit, cum posset? Ad hæc & huiusmodi, quæ curiosi⁹ querit, etiā iners sic respōde. Posset reuera. Sed cur nō fecit? Quia noluit. Cur noluit? ipse nouit. Nō quæras, pro eo quod scriptū est. Nō plus sapere q̄ oportet. Nec em̄ uas Roma. 12. figulo dicit. Cur me sic fecisti? C De triplici hominis ante lapsum scientia.

Roma. 12.

C Deniq̄ fuit homo ante lapsum triplici cognitione præditus. Creatoris scilicet, rerū creatarū, & sui. Creatorē em̄ noscebat, nō tñ sic perfecte, qualiter sancti in futuro facie reuelata cognoscēt. Nec in enigma, qualitet nūc uidemus, sed quadā propinquiori intelligentia qua dei præsentia contemplabatur. Rerū quoq̄ cognitionē habuit, quod patet per hoc, quia cunctis animatibus nomina imposuit, quæ propter illū creata, & ab illo regēda fuerant. Proinde & sui cognitionem habuit, intelligens quid superiori, & æquali, & inferiori debet. Nec em̄ reus esset trāgressionis, si hoc nō nouisset.

Quō homo scientiā habuit de creatore.

C Quod si quæritur, utrū circa se futura prænouerit.

Vtrū hō præscius fuerit sui casus.

Qz creataz sciām habu it homo.
Sui cogniti onē habuit

C Dicimus, q̄ magis ei facienda indicta sunt, q̄ futura reuelata. Nō ergo fuit homo præscius sui casus, sicut & de angelo dicimus.

C DISTinctio. XXIIII.

Secundi Libri Distin. XXV.

¶ De gratia hominis, & de potentia ante casum.

CHIC sciendū est quod homo creatus fuit in uolūtate recta, datumq; fuit ei auxiliū, quo in ea rectitudine stare posset, non autē mereri salutem, nisi alia sibi gratia daret. Vnde Aug. Sic factus est homo rectus ut manere in ea rectitudine posset, nō tñ sine dei adiutorio.

¶ De adiutorio homini in creatione dato quo stare poterat.

CQuod si angelō uel homini, cum primo facti sunt defuisse, non utiq; sua culpa cecidissent. Illud autem erat libertas arbitrii, ab omni corruptione immunis, uoluntatis etiā rectitudo, omniq; naturaliū potentiarū sinceritas & uiuacitas. Ad hoc autē quod diximus, hominem per hæc sine alia gratia nō posse proficere. Obiicitur, per illud auxiliū gratiae creationis, potuit homo manere in bono, potuit ergo resistere malo, qđ si fecisset, profectus esset ei, & uitæ meritū. Ad qđ dicimus. Quia resistere malo tunc demū uitæ meritū est, cū causa sub est, quæ nos id facere mouet, qualis nūc est corruptio peccati, q; tūc in homine nō erat. Alioquin meritū nō est qđ in angelis appetit, qui bus non fuit stare meritū. Declinare enim a malo semper uitat pœnā, sed nō semper meretur palmam.

DISTinctio. XXV.

¶ De libero arbitrio.

De libero arbitrio sum se siue i gñali.
Quid sit lib. arb. & ubi.

In Homilia
de filio pd.

Lib. 22. de ci
ui. dei. ca. 3.

In li. de tri.

NVNC de libero arbitrio uideamus. Differentes, ubi sit, & quid sit, & unde datur, quo & etiā sit, & ad quæ pertineat. Est autem liberū arbitriū in uolūtate & ratione. Est enim facultas uoluntatis & rationis. Propter uolūtatem quæ cogi nō pōt, liberū dictū. Propter rationē uero arbitriū quæ arbitrat & diuidicat inter bonū & malū. Inde igitur dicitur liberū arbitriū, q; libere & spontanee ducatur. Vel ad bonū eligendū, nō tñ sine auxilio gratiæ. Vel ad malū in qđ per se sufficit. ¶ Q; superior descriptio nō conuenit deo nec glorificatis. ¶ Porro sum hæc nō uidetur in deo esse liberū arbitriū, cū deus maius eligere nō possit. Vnde etiā Hieronymus ait. Solus deus est in quæ peccatum cadere nō potest, cetera cū sint liberi arbitrii, in utramq; partem flecti possunt. Similiter, nec in glorificatis, qui male uelle nō possunt. Vnde Aug. Primū, liberū arbitriū fuit, posse non peccare. Nouissimū nō posse peccare. Mediū autē, posse peccare, & posse non peccare. ¶ Q; in deo sit liberū arbitrium.

CSane liberū arbitriū est in deo. Vnde Ambro. super illud. 1. Chor. 12. Diuidens singulis pro ut uult. i. pro libera uoluntatis arbitrio, nō pro necessitatibus obsequio. Ipsa ergo uolūtas diuina, quæ nō necessitate, sed libere omnia facit, pro ut uult, est in deo liberū arbitrium.

In glorificatis etiā est liberū arbitrium. Vnde Aug. Nō carebit homo libero arbitrio, quia sic erit, ut male uelle nō possit. Multo quippe liberius erit arbitriū, quod omnino nō poterit seruire peccato, neq; aut uoluntas nō est, aut libera dicēda nō est, qua beati sic esse uolumus, ut esse miseri, nō solum nolimus, sed nequaq; pr̄s us uelle possimus. Ut igitur tam deo q̄ hominibus, & nunc & in futuro liberum conueniat arbitriū, inde dici uideſ, quod sine coactione potest eligere, quicquid ratio decreuerit eligendum.

Li. 22. tī. dei
Q̄ liberius
erit arbitriū
q̄n peccare,
nō poterit.

C De quadripartito statu liberi arbitrii.

Hic nota quatuor hominis status in libero arbitrio. Ante peccatū scilicet, q̄n nihil impellebat ad malū, nihil impediebat ad bonū. Post peccatū ante reparationem, ubi pr̄mit̄ a concupiscentia & uincitur. Post reparationē uero ante confirmationē, ubi pr̄mitur a concupiscentia propter infirmitatē, sed nō uincitur propter gratiā. Post confirmationē uero ubi nec pr̄met̄ nec uincetur. Infirmitate penitus consumpta, & gratia cōsumata, ubi recipiet omnē libertatē.

Status hoīs
an peccatū.
Post peccatū
an repa-
rationē.
Post repa-
rationem.
Post confir-
mationē.

C De triplici libertate.

Est eī libertas, a necessitate, a peccato, a miseria. A necessitate libertas est, qua liberū arbitriū semper liberū est. Quippe cū in uoluntate sit, quæ cogi nō pōt. Libertas a peccato est, qua serui iusticię efficiimur. Vnde Apostolus. Liberati a peccato serui facti estis iusticiæ.

Libertas a
necessitate.
Libertas a
peccato.
Roma. 8.
Libertas a
miseria.

Ro. Libertas a miseria est, de qua dicit̄. Et ipsa creatura liberabit̄ a seruitute corruptionis. Veniēs in libertatē glorię filioꝝ dei. Hac autē omnem libertatē etiā habuit liberū arbitriū ante peccatum. Corruptum aut̄ per peccatū, retēta prima quæ est naturæ, perdidit sequētes, quæ sunt gratiæ. Liberū eī arbitriū est, ille qui descendēs a Hierusalem in Hierico uulneratus est in naturalibus, spoliat̄ in gratuitis bonis.

Lucæ. 10.

Vnde Aug. Male utens homo libero arbitrio, & se p̄didit, & ipsum totū peccati fuituti subiugauit. **C** De iæq̄litate libertatis liberi arbitrii.

In Ench.

Patet igitur ratione supradicta, liberū arbitriū esse semper & in singulis, nō tñ pariter est liberū i singulis. In malis eī simpliciter est liberum, per eā libertatē, quæ est a necessitate. In redemptis uero liberius est, propter eandē, & eā quoq; quæ est a peccato. Vnde in eis liberatū dicit̄. In glorificatis uero erit liberrimū, omnimodā habens libertatē, ad bona nō ad mala. Quantū ad se igitur liberū est, nō pariter. Est eī liberius ad malū, quod per se pōt, q̄ ad bonū, qd̄ nisi gratia adiuuante nō potest. Hinc ergo patet, duas esse libertates liberi arbitrii, malam. s. & bonā. Mala igitur & nō uera libertas est, cum ratio dissentit a uoluntate iudicans, quod uoluntas appetit nō esse fa-

Duas esse li-
bertates di-
cit.
Mala libert.

Secundi Libri. Dist. XXVI.

Bona liber- ciendum. Bona uero libertas & uera est, ubi ratio uoluntati cōcordat.
tas. Ceterū hoc nō de pluribus essentialiter, sed de una eadēq; libertate disserimus. Nec em̄ eam in hac duo quæ dicta sunt, nisi per officia ḡ minamus, Velut homo singulariter unus, idemq; bonus aliqui est, ali quādo uero malus, quasi alius & alius. ¶ Ad quæ pertinet liberū arbitriū
C Nunc sciendum qđ liberū arbitriū nec ad præsentia pertinet, nec ad præterita, qđ em̄ est uel fuit, sic determinatū est, ut nō sit in libero arbitrio tūc, qñ est uel fuit, ut sit uel nō sit, fuerit uel nō fuerit. Ad futura igitur tñ pertinet, nō tamē ad ea, quæ an proueniāt an nō, in potestate nō habet, sed ad ea tantū, quæ ut sint, uel nō sint, bona malaue uoluntatis libertate poteſt eligere.

DISTinctio. XXVI.

C Quid sit uoluntas.

Deḡia ope-
rāte & coo-
perante.

Rom. 9.

Solutio.

E st autē uoluntas, animi motus, nullo cogente ad aliquid, nō admittendum uel adipiscendū. Ut autē malum nō admittat & bonū adipiscatur, gratia dei præuenit & subsequitur. Vnde Apostolus. Nō est uolentis neq; currentis, sed dei miserentis. Quod nō ita dicitur, quasi uoluntas hominis sola sine dei misericordia nō sufficiat ad bonū. Sic em̄ econuerso dici posset. Nō est miserētis dei solius, sed uolentis homīs, cū id misericordia dei sola nō impleteat. Pro eo ergo dictum est, ut totū deo tribuatur, q; hominis uoluntatē bonā, & præparat ad iuuandam, & adiuuat præparatā. Nolentē em̄ præuenit ut uelit, uolentē subsequit ne frustra uelit.

C Qz bona uoluntas comitatur gratiam.

Aug. ad Bo-
nifaciū ptra
Plegiam.

Roma. 5.

In Ench.

C Constat ergo existis. Voluntatē hominis per se nō uelle efficaciter bonū. Hanc autē gratiā sequit uoluntas, quæ præcedit nullo uocante merito. Gratiā em̄ dei nihil meriti p̄cedit humani, sed ipsa meretur augeri, ut aucta, mereat & perfici. Voluntate comitata, nō ducente, pedissequa nō præuia. ¶ Quæ sit gratia uoluntatē præcedēs.

C Hec autē gratia fides Christi est, quæ impetrat, quod lex impērat, Quæ etiā iustificat, ut ait Apostolus. Iustificati ex fide pacem habemus ad deū. Præcedit autē, sicq; liberat a seruitute peccati, ut pie uiuat in Christo. Vnde Aug. Arbitriū ipsum postruinā liberandū est, a seruitute peccati. Nec omnino per seipsum, sed per solā gratiā dei quæ in fide Christi posita est liberatur, ut uoluntas ipsa præparetur. Ex his constat uoluntatē bonā ex fide esse,

C Qz fides ex uoluntate uideat procedere.

C Videtur tñ fides ex uoluntate prouenire, pro eo quod ait Apostolus. Corde creditur ad iusticiā. Nō (inquit Aug.) simpliciter ait, creditur, sed

tur, sed corde credit, quia cætera potest homo nolēs, credere nō nisi uolens. Item ubi Laban & Barhud dixerunt super Genesim. Vocem⁹ puellā, & queramus eius uoluntatē, dicit expositor qui est super Genesim. Fides est nō necessitatis sed uoluntatis. Sed hæc & his similia nō pro eo dicunt, q̄ fides ex uoluntate proueniat, sed quia nō uenit fides, nisi in eum qui uult credere, cuius bona uoluntatē puenit, nō tē pore, sed auctoritate & efficacia.

¶ Instantia.

CHæc autē quæstio fortius ingrauatur ex uerbis Augustini tractantis illud, nō q̄ sufficiētes simus cogitare aliquid quasi ex nobis. Quis (inquit) nō uideat prius esse cogitare q̄ credere? Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitauerit esse credendū. Ex hoc manente liquet, q̄ cogitatio boni, uoluntatis est. Ipsa uoluntas fidem præcedit, Ad quod dicimus, qđ cogitatio boni uel uoluntas. Ut q̄ præcedit fidē Solutio:

Aug. li. de p
desti. sancto
rum.

i. Chorin. 3.

nō tamē illa qua recte uiuit, ad quā hoc ordine uenitur, scilicet, Precedit intellectus boni. Sequit̄ cogitatio eiusdē, tertio est bona uoluntas uel delectatio. Quod Aug. distinguēs ibi. Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. Concupiuit desiderare (inquit) nō desiderauit. Vdemus em̄ aliquā ratione q̄ utiles sint iustificationes dei, sed nō desideramus. Præuolat ergo intellectus, sequit̄ tardus aut nullus affectus. Scimus bonum, nec delectat agere, & cupimus ut delectet.

¶ Augustinus ponit gradus quibus deuenitur ad dei iustificationes.

COstēdit itaq̄ quibus gradibus ad eas ueniatur. Primus em̄ est. Ut q̄ fint utiles uideas. Deinde ut earū desideriū cōcupiscas. Postremo ut proficiente gratia earū operatio delectet te. Si hoc igit̄ attendis tota expirat quæstio. Ut em̄ pie uiuas, prius intelligis bonū. Secūdo cogitas q̄ nō ex te, sed ex deo est. Tertio operari delectaris, qñ iam per fidem & charitatē bona facta est uoluntas, qua sola recte uiuit, ipsaq̄ fidei comes est, nō præuia. Eadē tamē quadā gratiæ dona præcedit, quæ s. iustificatiū sequuntur. Vnde Augustinus. Præcedit bona uoluntas hominis, multa dona dei, sed nō omnia. Quæ autem nō præcedit ipsa in eis est, & ipsa iuuat, quia nec tempore ab eis præceditur, & eis consentit ad bonum

In Enchir.

¶ De triplici genere bonorum.

CVt autem euidentius, quæ dicta sunt, innotescant. Sciendum est, q̄ bonorum, alia sunt maxima, alia minima, alia media. Maxima quibus recte uiuitur, & nemo male utitur. Minima sunt, sine quibus recte uiui potest. Media sunt sine quibus recte non uiuitur, quibus utriscq; bene & male utimur. Vnde Aug. libro primo retracta. Virtutes quibus recte uiuit, magna bona sunt. Species uero corpore, sine

Ordo deue
niēdi ad bo
nā fidem.
Psal. 108.

Secundi Libri. Dist. XXVII.

quibus recte uiui potest, minima. Potentia uero animi sine quibus recte uiui non potest, media. Denique uirtutibus nemo male utitur, Ceteris uero bonis bene & male uti potest. Porro uirtute ideo nemo male utitur, quia opus uirtutis est bonus usus isto, quibus etiam male utimur. Nemo autem bene uiuendo male utitur.

Idem in li. de
libero arbitrio.

C In quibus bonis sit liberum arbitrium.

C Ceterum, Liberum arbitrii inter bona media est, quia & eo male uti possumus, & illud est sine quo recte uiuere nequimus. Bonus igitur usus eius, opus uirtutis est. Sicubi autem legitur quod uirtus est. Virtus ibi pro eius opere accipitur.

C Distinctio. xxvii.

C De uirtute & eius merito.

De spiritu &
nima.
Psal. 118.

Virtus igitur est (ut Aug. ait) bona qualitas mentis, qua recte uiuitur, & qua nemo male utitur, quam solus deus in hoc operatur. Ut de iusticia Aug. dicit ibi. Feci iudicium & iusticiam, Iusticia magna uirtus est, quam non facit in homine nisi deus, Ideoque cum ait. Feci iusticiam, non ipsam uirtutem quam non facit homo, sed opus eius intelligi uoluit. Sic & de ceteris dictum est.

C Fides non ex homine, sed ex deo est.

Q[uod] bona uo
luntas gr[ati]a
principaliter
est, & etiam
gratia est si
cuit & omne
bonum meri
tum.

Eph. 2. C Secundum hoc enim, de fide Apostolus ait. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis. Dei enim donum est. id. fides non ex uia naturae uerstrae est, quia donum dei pure est. Hoc gratia operans dicitur, quia uoluntate sanat, & ad bonum preparat, & cooperans uiuat, quia eam in benefaciendo uiuat. De hac etiam merita ueniunt. Unde Aug. ad Sixtum presbyterum. Quid est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum nostrum, meritum non facit, nisi gratia?

C Qualiter bonum meritum in homine constituatur.

C Ex gratia enim, & libero arbitrio, meritum prouenit, hoc modo. Velut ex fide & libero arbitrio actus. Vel affectus mentis efficitur. Credere scilicet, quod est primum meritum, similiter ex charitate & libero arbitrio diligere, ita de ceteris, per quae merita & sibi augmentum, & nobis iustificationem, & uitam merentur uirtutes

C De munieribus uirtutum, & de gratia quae non est, sed facit meritum.

Ad Sextum
presbyterum

C Hoc tamen merita pro auctoritate principii simili gratiae dantur. Vnde etiam ipsa gratia dicuntur. Vnde Augustinus. Cum coronat merita nostra nihil aliud coronat quam munera sua. Vnde uita eterna quae meritum redditur, gratia uocatur, quia gratis datur, nec ideo gratis quia meritum non datur, sed quia per gratiam dantur & ipsa merita quibus dantur.

C Sententia alioꝝ de uirtute.

C Alii tñ dicūt. Virtutes esse bonos, usus naturaliſi potētiarū, Inte-
riores & exteriōres, qui per corpus geruntur, opera uirtutū dicentes.
Ad hoc autē ideo mouentur, quia dicit Augustinus super Ioan. Quid
est fides? Credere quod nō uides. Item. Charitatē uoco motū animi.
Ex hoc inquiūt. Si charitas & fides motus animi sunt, uirtutes ergo
motus animi sunt. Sic eñ hæc per causam dicta sunt, intelligendum
est, ita q̄ charitas est motus animi. i. uirtus qua mouet animus ad diligendū. Itē fides est credere quod nō uides. i. gratia qua creditur, quod
nō uidetur. Aliud est autē quod creditur, aliud quo creditur, aliud ipsum
credere. Deniq̄ si uirtus esset motus mētis, iā nō ex solo deo esset, ut
superius cōprobat. Verū ex libero arbitrio, ex quo omnis motus mē-
tis esse, ex his uerbis Augustini ostendit. Anima inquit si libero arbī-
trio ad faciendū uel nō faciendū animi motū carent. Si deniq̄ his ab-
stinēdi ab opere suo potestas nulla concedit, earū peccatū tenere nō
possumus. Nō est ergo uirtus, motus mentis. Hoc eñ si esset, iā non
ex uirtute liberū arbitriū esset bonū qđ uerū est, sed ex bono, liberū
arbitriū uirtus esset, qđ falsum est.

Li. 3. de do-
ctrina chris-

Solutio-

C DISTinctio. xxviii.

C De hæresi Pelagianog.

C Ostremo subiiciendū est de Pelagiana hæresi, quæ gratiæ ad-
uersatur. Hæc ergo oīm recētissima a Pelagio monacho ex-
orta est, quæ gratiæ inimica, sine gratia credit hominē posse
facere omnia mādata diuina, quā ad hoc dari hominibus dicit. Ut quæ
facere per liberū arbitriū iubentur facilius per eā implent. Destruit
etiā orationes quas ecclesia facit, uel pro infidelibus ut cōuertantur,
uel pro fidelibus ut perseverēt. Tradens hoc nō a deo, sed a seipsis
habere homines. Paruulos etiā sine originalis peccati uinculo afferit
nasci.

De liberū ar-
bitriū hoīs
lapsi pote-
state quā ha-
bet gra cir-
cūscripta.

C Disputatio Pelagianog. cōtra Augustinū.

C Pelagiani ergo hæc dicētes, de uerbis Augustini cōtra ipsum, sic
disputabat. Si nō pōt homo ea facere quæ iubentur, nō est ei imputan-
dū ad mortē. Ut tu ipse dicis. Quis (inqt) peccat Augustine in eo qđ
caueri nō pōt? Peccatur autē, Caueri igit̄ potest.

In lib. de li-
bero arbit.

C Augustini sententia cōtra Pelagia.

C Sed hoc de uolūtate se dixisse Aug. ait, ac si diceret. Quis necesi-
tate ad mortē peccat, nō uolūtate? Voluntas eñ est qua peccat, &
recte uiuit, sed nisi dei gratia liberet, ea recte uiui non potest.

Aug. li. retr.

C Aliud cōmemorat, quod Pelagi. falso intelligebat.

C Item. Peccati (inquit) reū teneri quēq̄, quia nō fecit qđ nō potuit,

Aug. i li. de
duab⁹ aiab⁹

Secundi Libri Distin. XXIX.

insanire est. Cur ergo parvuli, & qui nō habēt gratiā, sine qua nō pos-
sunt facere mandata rei sunt? Sed illud dixerat Augustinus specialiter contra Manicheos duas naturas in homine esse dicētes. Vnā ex deo bonam, alterā ex gente tenebrarū malā, adeo quod bonum uelle nō posset. Quod si es set, nō uideretur ei imputandū, cur non faceret bonū. Deniq̄ uidetur Augustinus huic doctrinæ gratiē in plerisq; aduersari. Dicit em̄. In potestate hominis est mutare uoluntatē in melius. Item. In potestate nostra est, ut uel inseri bonitate dei uel excidi eius seueritate mereamur. Item nostrū est credere & uelle, q̄ autē bonū operamur dei est. Sed h̄c qualiter intelligamus ipse aperit his uerbis. Eadem regula utriusq; est uolēdi & facēdi. Vtrūq; em̄ dei est, quia ipse præparat uoluntatē. Et utrūq; nostrum est, quia non sit nisi nobis uolentibus. Omni igitur perfidia euacuata, id de gratia & libe-
ro arbitrio indubitanter teneamus, ut Hieronymus docet. Liberum scilicet sic esse arbitriū, ut dicamus nos dei auxilio semper egere, & tam illos errare, qui cū Manicheo dicūt, hominē peccatū uitare non posse, q̄ illos, qui cū Iouiniano hominē nō posse peccare. Vt rē tol-
lit libertatē arbitrii. Nos uero dicimus hominē semper peccare & nō peccare posse. H̄c est fides quā in catholica didicimus ecclesia.

DISTINCTIO. xxix.

¶ Qd̄ gratia operans ante peccatū necessaria fuit.

Post h̄c sciendū est, hominē ante peccatū etiā operāte gra-
tia egere. Nō ut ea liberaret a peccato, sed ut præpararetur
ad bonū efficaciter uolendū. Vnde Aug. Nec tūc sine gratia
ullū meritū esse potuisset, quia & si peccatū in solo erat arbitr̄ o cō-
stitutū, nō tñ iusticiæ habēd̄ uel retinēd̄, sufficiebat liberū arbitriū,
nisi diuinum p̄beref̄ auxiliū. ¶ Vtrū hō aī p̄ peccatū virtutes habuerit.

Itē sciendum est, qd̄ charitatē & uirtutes habuit homo ante pec-
catū, Vt his auctoritatibus probaſ. Ait em̄ Aug. Adā perdita char-
tate malus inuentus est. Itē Adā aūt ante peccatū spirituali mēte p̄-
ditus fuit. Item Adā quando solus erat, nō est præuaricatus, quia mēs
eius adh̄erebat deo. Itē. Homo ante peccatū beatissimus aurā carpe-
bat æthereā. Virtutes igitur habuit quas per peccatū pdidit, ppter
quod de paradiſo eiectus est dicēte domino. Videte ne forte sumat
de ligno uitæ, & uiuat inæternū, quod nō ita dicit, ut uiueret inæter-
num, si cōmedisset, sed mō irati locutus est dominus de supbo, & est
sensus. Cauete uos angeli ne cōmedat de ligno uitæ, quo est idign⁹,
De quo si perstisset & cōmederet & uiueret inæternum.

De flammæo gladio.

In retractati-
onibus.

In li. de dua-
bus aialib⁹.

In expositi-
one quarū-
dā ppōium
Epi. ad Ro.

In expositi-
one fidei ad
Damascum
papam.

In Ench.

Aug. sup Ge-
ne.

Ambro. ad
Sabinū.

Amb. super
psalmos.

Gen. 3.
Expōit uer-
ba Gene.

Au-
gu-
lib.
re-
tra-
cta.

In
q-
dā
O-
mi-
lia.

edidit deus

CNe uero possit ad illud accedere, posuit deus aī paradisum Chērūbin, & flammēū gladiū atq̄ uersatilem. Qod ita ad litterā potest accipi. Quia per ministeriū angelōꝝ ignea custodia ibi posita est. Spiritualiter uero intelligi datur, q̄ nisi per charitatē quæ est plenitudo scientiæ, per quā & temporales pœnas quæ etiā uersatiles sunt, quia cū tēpore uertunt, ad uitam non redditur.

C DISTinctio. xxx.

C Quod omnes reos fecit peccatum Adx.

D Eniq̄ peccante Adam, peccatū similiter & pœna per eū trāsit in posteros. Vnde Apostolus Sicut per unū hominē peccatū in hunc mundū intravit, ita & in homines omnes mors pertransiit. Quod Pelagiani male de peccato imitationis dictū esse putauerūt. Nec em Adā sed diabolū eius principē diceret Apostol⁹, si de eo intellexisset, de quo in Sapientia dicit. Inuidia diaboli mors intravit in mundū. Imitant̄ em eū, qui ex parte ipsius sunt. Nō ergo de illo sed de peccato propagationis, uel originis, dicit Apostolus, qđ per Adā transiit in omnes cōcupiscibiliter generatos.

C Peccatum originale quid.

C De quo multi uarie senserūt, Quibus dā putantibus illud, uel culpam esse, nec pœnā, sed reatum. Vel debitū, uel obnoxietatē, quo uare pœnē adiicimur, pro peccato primi hominis, uelut sedlī lege, nō nunq̄ exulant filii pro crīmine patris, quod nō cōtraxerunt. Porro & culpam esse, & pœnā, his auctoritatibus probatur. Ait Gregorius. Omnes ex carnis delectatione concepti culpa originalē nobiscū contraximus. Aug. quoq̄ ait. Peccatū primi hominis nō solū ipsum, sed omne genus necauit humanū, quia ex eo dānationē simul & culpam suscepimus. Idē. Netmo nascitur, nisi trahens pœnā & meritū pœnæ, qnod est peccatū. **C**Q origiale peccatū dicit fomes peccati. i. cōcupiscētia

Originalē
culpā ēē &
pœnām.

De natura
& gratia.

Augu. super
plal. 50.

C Hoc autē nō est motus uel actus animæ, uel corporis, sed fomes peccati, qui dicit cōcupiscētia, & lex carnis, & mēbroꝝ, & languor naturæ, Tyrannus quoq̄ qui est in nostris mēbris. Vnde Aug. Est in nobis cōcupiscētia, quæ nō est permittēda regnare. Sicut & eius desideria, quæ sunt actuales cōcupiscentiæ, quæ ueniūt ex languore nature. Languor autē iste est Tyrannus, qui mouet mala desideria.

In libro de
baptismate
paruuloꝝ.

C Quid per concupiscentiā intelligatur.

C Hæc autē concupiscentia nō est ipse actus cōcupiscendi, sed uiciū cū quo nascimur, Vnde Aug. Quæ est concupiscentia in qua natus sumus? Viciū utiq̄ est, qđ paruulū habilē concupiscere, adulterium etiā concupiscentē facit. Nō igitur tñ imitādo Adā transgredimur, sed

Aug. in tra.
de uerbis A
postoli.

Secundi libri. Dist. XXXI.

In si. de bap tismate par uorum. Rom. 5. **E**tiam nascimur ex eo peccatores. Vnde Augu. Adā præter imitationis exemplū, occulta suæ carnalis cōcupiscentiæ tabe, in se omnes tabet fecit de sua stirpe uenturos. Inde Apostolus ait. In quo omnes peccauerūt. i. in quo homine, in quo uelut in materia omnes fuerūt, uel in quo. i. in quo peccato. Vnde Apostolus, consequēter per in obediētiā unius hominis multos dicit peccatores cōstitutos. Quod sic est ac cipiendum. **C** DISTinctio. xxxi.

De uerbis
Apostoli.

Quomō peccatū originale a patribus transeat. **V**ia ex actuali inobediētia Adæ, originale peccatū. i. carnalis concupiscentia puenit, ut & in illo eſet, & in oēs pertransiret, per traducē utiqꝫ, quæ carnis est, nō animæ, in qua ipſum peccatū habitat, per causam corruptiōis, nō per culpā. Vnde Ambrosius. Quomodo habitat peccatū in carne, cū nō sit substantia, sed priuatio boni?

R̄ndet obie
ctis.

C Q[uod] propter carnis corruptionē dicit̄ peccatū esse in carne. **E**cce primi hominis corpus, per peccatū corruptū est, ipsaqꝫ corruptio in corpore manet, cuius consortio anima maculatur peccato. Per id ergo q[uod] facti causa manet in carne, dicitur habitare peccatū in ea. Itē nō habitat peccatū in anima, sed in carne. Quia peccati causa ex carne est, & nō ex anima, quia caro est ex origine carnis peccati. Per traducē em̄ omnis caro fit peccati rea, nō anima. **C** Obiectio.

C Sed obiiciſ. Si tantum caro ex traduce est nō aīa, quē dudū postea infundif̄, nō uideſ peccatū in carne trahi, eo q[uod] non sit peccatū, id q[uod] contractum est, præsertim cū peccatū nō posſit esse in re irrationali q[uod] caro est, ante sociatā animā. Sed sciendū q[uod] peccatū in carne est aī animā sociatā per causam, nō per effectū. Nec sequitur, Si nō est peccatū quod in carne tractū est, ergo nō est peccatū in carne tractum, q[uia] nec quod in utero conceptū est, homo est, & tamē in utero homo cōceptus est. Nec q[uod] in agro satū est, seges est, & tamē in agro seges ē.

C An causa originalis peccati sit pœna uel culpa.

C Per causam igitur tm̄ ibi est peccatū, quæ nō est culpa sed pœna, pollutio scilicet, & fœditas, ex ardore coitus contracta. Cuius contagio anima mox infusa fit rea, uelut liquor ex uasis uicio illico acescit uel mucescit. **C** Quomō peccatū per traducē transeat.

C Per hæc aut̄ iā liquido apparet, quō peccatū per traducē trāſeat. Nec em̄ ideo, q[uod] caro ex Adā trahitur, peccatores nascimur, sed quia uicioſe per libidinē trahitur. Dum sibi iniucem uir mulierqꝫ miscent, nō sine libidine potest esse eoꝝ concubitus. Ob hoc filioꝫ ex eis nascentiū nō potest sine peccato esse cōceptus. Vbi peccatū transmī-

tit in paruulos, nō propagatio, sed libido, nō naturę fœcunditas, sed libidinis fœditas. Ex quibus evidenter innuit, quare domini caro pecatrix nō fuit, Quia alia lege q̄ nostra ex adā descendit. Non em̄ corruptione libidinis, sed uirtute spiritus sancti de uirgine concepta est.

DISTinctio. xxxii.

CQuod peccatū originale uoluntariū & necessariū est.

Voluntariū deniq̄ est hoc peccatū, quia ex uoluntate primi hominis processit. Vnde Aug. Illud quod in paruulis dicit originale peccatū nō absurde uocatur uoluntariū, quia ex primi hominis mala uoluntate contractū, factum est hæreditariū. Est etiā necessariū, quia uitari nō potest. Vnde Propheta. De necessitatib⁹ meis erue me.

CQuare anima munda corpori iungatur.

CSed cū hoc sit, Quia iusticia, anima munda a deo creata, illo teneatur? Ideo inquā. Quia eius uicio corpus corruptū est, nō quia carni cōdelectetur, dū infunditur, ut quidā uolunt. Iam enim nō originale eset, sed actuale. Vnde Aug. Nō fuit corruptio corporis, quæ aggrauat animā, causa primi peccati, sed pœna, nec caro corruptibilis animam fecit peccatricem, sed peccatrix anima carnē corruptibile fecit.

CVtrū anima ante baptismū talis sit, qualis creata extitit.

CQuæ aīa cum absq̄ uicio a deo creeſt, nunq̄ tñ ante baptismū talis est, omnino. Protinus em̄ infusa maculatur, uelut pollutas habēs manus, nunq̄ tale habuisti pomū, quale tibi mundis manibus dedi.

CCur innocentem animā nocenti corpori societ deus.

CNec tñ est causandus deus, cur innocentē animā corpori societ, sciens eā exinde maculandam, damnandāq̄, si nō regeneret, hoc em̄ occultæ suæ iusticiæ est. **C**An aīa ex creatiōe sint æq̄les in donis naturalib⁹.

CAīas p̄terea alias, aliis excellētiores in naturalibus donis creari, nō improbabiliter dicitur, cū in angelis ita fuisse constet, quod tamē neq̄ pœnæ neq̄ uitæ meritum est. Quia ingenii acumen uel tarditas, præmiū uel pœnā in futuro nō collocat.

CQuō remittat origiale peccatū in baptismō, & tñ post maneat cōcupiscētia.

CHoc aut̄ peccatū in baptismō soluit quantū ad reatu. Vnde Augustinus. Gratia per baptismū id agit, ut corpus peccati destruatur, ne concupiscentia in carne respersa, obsit mortuo, quæ inerat nato.

Nec tñ penitus in baptismō absūmīt̄, remanet em̄ post actum in membris. Vnde Aug. Dimittitur cōcupiscentia carnis in baptismō, nō ut non sit, sed ut nō imputet̄ ad peccatū. Quomodo igit̄ alia peccata pereunt actu, & remanet reatu, ut homicidiū & huiusmodi. Ita econverso fieri potest, ut cōcupiscentia p̄tereat reatu, & remaneat actu.

In prio li. re tractationū

Psal. 24.

Li. de ci. dei

De baptis.

paruuloꝝ.

Aug. de nu-
ptiis & cōcu-
piscentia.

Secundi Libri Dist. XXXIII.

Aug. contra Julianum. **M**anet em in uetusitate carnis, nō ut regnet, sed tanq superata iaceat, quæ quotidianie minuitur in perficientibus & cōtinentibus, usq dū perimitur, nisi illico consensu reuiuscatur. Manet etiā, quia operat desideria, cōtra quæ dimicat fideles. Quæ igitur ante baptismū erat pœna & culpa, post tantum pœna est.

CQuomodo a parentibus mundis, proles originale cōtrahat peccatum. **C**Hæc autē concupiscentia, licet regeneratis nō imputetur, quæcūq tñ proles nascitur, obligatur originali peccato, a parētibus licet mūdis tracto. Nec mirū. Quomodo em præpucium per circūcisionē auferatur, manet tamē in eo, quē genuerūt circumcisus? Quomodo etiā palea, q tanta diligentia separatur, in fructu manet, quæ de purgato nascitur tritico. Ita peccatū quod in parentibus per baptismū mundatur, in filiis manet quos genuerūt.

DISTINCTIO. xxxiii.

Pro Quod nō alioꝝ parentum, nisi Adæ peccata filiis imputantur. **O**stremo sciendū est, q̄ tantū Adæ, nō alioꝝ parentū filiis imputatur peccatū, quod exinde probat. Quia quib⁹ regenerationis gratia nō cōfertur, sed mox nati moriunt̄, mitissima pœna debetur. Ait enim Aug. Mitissima pœna eorum erit, qui p̄ter originale peccatū, nullū aliud supaddiderūt. Quod si ita est, nō igitur peccatis omniū parentū obligātur. Si em pro illis, & pro suo originali peccato punirentur, non iam minor, sed forte maior q̄ eorumdem parentū pœna esset. Cui sensui cōcordat Propheta dicens. Filius nō portabit iniquitatē patris, sed anima quæ peccauerit ipsa morietur.

CObiicit.

Exod. 20. **C**His autē contrariū uide quod in lege dominus ait. Ego sum dñs deus fortis zelotes uisitans iniquitates patrum in filios, usq interiam & quartam generationē. Sane hæc nō esse contraria intelligit, qui qđ ibidem subdit̄, diligenter attendit, hoc s. his qui oderint me. Per quod (ut Hierony. ait) euidenter ostendit̄, nō ideo puniri filios, quia peccauerūt patres, sed quia eis similes quodammodo hæreditatio malo deum oderūr. De filiis iniquos patres imitātibus loquitur lex, quos ideo specialiter nominauit, quia maxime filii patres solent imitari, quos præcipue diligunt. Soluit aliam partē obiectionis.

R̄det.
Hieron. sup Exo. & Au-
gustin⁹ sup
uerbo psal.
Deus laudē
meam. &c.

CSolam etiā tertiam quartamq generationē dixit. Eo q̄ solent patres interdū uiuere, donec filios tertios uel quartos generēt, qui patrum uidentes iniquitatē, impietatis eoz hæredes imitādo efficiunt̄. **C**Quis sit mysticus sensus in uerbis his.

CQuod etiā mystice intelligendū esse ostendit̄, ex eo q̄ parabolā dicit̄

Ia dicitur in Ezechiele. Pater itaq; est (ut quidā dicunt) p̄imus pun/ctus cogitationis, filius uero est conceptio peccati, Consensus. s.& delectatio mulieris. Nepos est cōpletio operis uel cōplendi decretū consensus. s. uiri, uel patratio peccati. Pronepos aut̄ est perseueratio in eo quod fecisti. Omnes aut̄ primos & secundos stimulos cogitatio nū, quos Grœci Pro patheos uocant, sine quibus nemo esse potest, nō ēternaliter puniet deus. Sed si cogitata q̄s facere decreuerit, uel quæ fecit corrigerem noluerit, quæ sunt mortalia peccata, & tertia, & quarta generatio. **C**Determinatio eoz quæ opponi potuerunt.

CNec mouet qđ dicit. In iniquitatibus conceptus sum, & in pecca/ tis concepit me mater mea, quasi in pluribus. Vt em Aug. ait. Plurale ibi pro singulari ponitur, more scripturæ. Vt ibi. Mortui sunt, qui q̄ rebant animā pueri, de solo Herode agens, sicut & ecōuerso singula/re ponitur pro plurali. Vt ibi. Ora ergo ad deū ut auferat a nobis ser pentē, cū nō unum, sed plures populus pateretur

CAn actuale peccatum Adæ sit grauius ceteris.

CPostremo quarendū uidet. Si peccatū trans gressionis Adæ cete ris omnibus grauius fuerit, Quod ex eo uidetur. Quia totā humana gu. naturā mutauit, & uiciauit, quod nullū aliud fecit, Et quia plus omni in En alio peccato nocuit. Multiplici em miseriaz, tandemq; utriq; morti ch. subdidit, qđ nullo alio factum est. Ad quod dicimus, q̄ nō est putandū, illud peccatū maius fuisse, peccato in spiritū sanctū, nec em maius, quia totā naturā nostrā corruptit, sed quia ab homine cōmissū est, q̄n in eo tota humana natura erat. Nec etiā quia plus nocuit maius ē putandū, quia minora mala plus qñq; nocent, sicut ecōuerso minora bona plus profundunt. Velut Apostolus, dū coartaret, e duobus minus elegit bonū, pluribus tñ profuturū. Sicut etiā baptismi sacramentū prodest pluribus q̄ altaris, nō tamen est maius.

CDIS Tinctio. xxxiiii.

CDe actuali peccato, s̄m eius causalitatem.

Ost predicta uero de actuali peccato agamus cōsiderantes q̄ fuit origo peccati, & in qua re sit peccatū, & quid sit pecca/tū, & quot modis cōtrahat. Sciendū, q̄ q̄ ante peccatū nulla res fuit, nisi bona, bona itaq; res. s. hoīs uel angeli natura, existit ori/ go peccati. Vñ Aug. Malā uoluntatē, unde dicis ortā, nisi ex bono? Si em ex angelō uel hoīe qđ hæc duo erāt, priusq; in eis mala uolūtas or/ riret, nisi bonū opus dei, & laudāda natura? Ergo ex bono oriſ malū, nec fuit unde posset oriſ nisi ex bono.

CMala uoluntas secundaria causa fuit maloy.

Vna ratio.

Alia ratio.

Rāsio Ban/ dini.

Quæ fuerit
pria origo
actuali pec
cati.

Cōtra Iulia
nū hæreticū

Secundi libri. Dist. xxxv. & xxxvi.

Ex mala uoluntate oia mala.

In Ench.

Dialecticoz regula fallit

Respondet tacitæ qstioi Esaiæ. 5.

Ad Faustū.
In li. de dua bus aiabus.
In lib. de patriso.

Peccatū cōsistit in uolūtate.

Sup illū lo-
cū ps. 57. Su-
peccidit ig-
nis. &c.
Sup Ezech.

Greg. i mo-
ralibus.

Caterū ex mala uolūtate tanq̄ ex arbore mala sunt omnia mala, quæ ad nos pertinēt, tanq̄ fructus mali. **C** In qua re sit malū. **C** Similiter nō in alia re, nisi in bona est malū, Quod ex Augustino probatur. Malū nihil aliud est q̄ corruptio uel priuatio boni, quæ in bono dumtaxat est. i. in natura, q̄diu itaq̄ natura corrumpitur, iest ei bonū quo priuetur, ac per hoc si nō esset bonū, in quo malum esset, prorsus nec malū esse posset. In quo Dialecticoz regula fallit, quia dicunt. Nulli rei simul inesse duo cōtraria. Cū enim bona & mala, nullus ambigat esse contraria, nō solū simul esse possunt, sed mala omnino sine bonis, & nisi in bonis esse nō possunt. Vnde res mira conficitur. Ut quia omnis natura, inquantū natura est, bonū est, nihil aliud dici uideſ, cum uicioſa natura mala esse dicitur, nisi malū esse qd̄ bonū est. Inde etiā cū dicitur homo malus, quid diciſ nisi bonū malū? Sed bonū quia homo, malū quia iniquus. Sane hoc dicēdo nō incidi- mus in illud Propheticū. Ve qui bonū malū dicūt, uel malū bonū. Il- lud em̄ intelligendū est de rebus bonitatis & malicie, quibus homi- nes boni uel mali sunt. Vel uelut si quis dicat. Adulterū bonū uel na- turam inquantū natura est, malum esse. **C** DIST in. xxxv.

C Quid sit peccatum.

P Eccatum autem est (ut Aug. ait) omne dictū uel factū uel cōcupitū, quod fit cōtra legē dei. Idem. Peccatum est uolūtas retinēdi uel consequēdi, quod iusticia uerat. Ambro. quoq̄ ait. Quid est peccatū nisi prævaricatio legis diuinæ, & cœlestiū inobe diētia præceptoꝝ? Ex quibus manifestū est actū malū interiorē & ex- teriorē, scilicet malā cogitationē, locutionē, & operationē, esse pec- catum. Præcipue tamē in uolūtate peccatū cōsistit. Ex qua tanq̄ ex ar- bore mala, opera mala procedūt, quasi fructus mali.

C DIST inctio. xxxvi.

C De uarietate peccatorꝝ.

S Ciendū est aut. Quædā sic esse peccata, ut sint etiā pœnē pec- catorꝝ. Vnde Aug. Inter primū peccatū Apostasiæ, & ultimā pœnam gehennæ sunt media, quæ & peccata sunt, & pœna peccati. Greg. quoq̄ ait. Peccatum quod per pœnitentiā citius nō deleſ, aut peccatū, aut causa peccati est, aut peccatū & pœna peccati, aut pecca- tū simul & causa & pœna peccati. Peccatum autē diciſ causa peccati respectu sequētis. Pœna uero respectu p̄cedētis peccati. Cū em̄ pecca- tū p̄ penitentiā nō diluiſ, mox suo p̄dere ad aliud trahit, qd̄ nō solū peccatum, sed & pœna peccati est. Quia iusto iudicio deus cor pec- cantis obnubilat. Ut præcedentis peccati merito, etiam in alia cadat.

Vnde Ioannes. Iustū est ut qui in sordibus est, sorde scat adhuc. Vbi iti-
stum, nō consequētis est, sed cōsequēdi. Ut necesse est, qui currit mo-
ueatur. Per hoc sane uidetur, aliquod peccatū, illud. s. quod est pœna
peccati iustū eē. Quia ut Aug. ait. Ois pœna peccati iusta est. Sed no-
tandum qđ peccatū dicitur pœna & corruptio uel priuatio boni, nō
per essentiā, sed p efficientiā. Vel uelut diuiciæ dicunt̄ esse gaudiū,
non quia sint, sed quia faciūt gaudiū. Sic & in Epistola Petri. Passio
iniusta dicit̄ esse gratia, nō quia sit, sed quia gratum faciat apud deū,
eam dico patienter tolleratā. Sic & peccatū, statim ut ab aliquo fit, a
deo separat, & naturalia bona obtenebrat. Quæ separatio, uel obte-
nebratio, est corruptio, & pœna peccati essentialiter, & hæc a deo ē,
peccatum uero nō. Quod Aug. ita dicit. Præscit deus, sed nō præde-
stinet ea quæ nō est facturus. i. omnia mala, quæ & si sint aliqua pecca-
ta simul & pœnæ, secundū illud. Tradidit illos deus in passiones ig/
nominiæ. &c. Nō tamē peccatū dei est, sed iudiciū. i. pœna.

Apoca. 22.

Solutio.

Li. retracta.

1. Petri. 2.

Li. de pœnæ.
sanctorum.

Roma. 1.

C DISTinctio. xxxvii.

C Q̄ deus nō est auctor peccatoꝝ.

E Orum autē omniū deus auctor nō est, quia deo auctore non
fit homo deterior. Malū sane, & culpa dicitur, quā nequaꝝ
facit deus, & pœna, quā utiq̄ facit. Vnde propheta. Nō est
malum in ciuitate quod deus nō faciat. De hoc tamē Augustinus di-
cit, qđ deo auctor mali non sit, sed qđ hoc dixit, causaliter dixit. Inquit
em̄ hoc idē ita dixi sicut dictum est. Deus mortē nō fecit, quia nō facit
illud p̄ quo mors infligitur. i. peccatū.

Aug. 83. q.

Amos. 3.

In li. de. 83.
qđ. quod in
li. retractat.
exponit.

Sa

pi.
.1.

C Q̄ oia in quantū sunt, bona sunt
C Sunt tñ qui existimāt omnē uoluntatē, & actum, a deo esse, eo φ
putant ea, inquantū sunt, bona esse. Ait em̄ Aug. Omne quod est, in
quantū est, bonū est. Et alibi. Ille summe est, qui omnino incōmutabi-
lis est. Cætera uero quæ sunt, nisi ab illo esse nō possunt, quæ in tñ
bona sunt, inquantū accœperunt ut sint. Respōsio fm Aug. Illa uni-
uersitas generi rerū attribuenda est. Nō em̄ colligit nisi substātias &
naturas, ut ex eiusdem uerbis liquet. Ait em̄. Si casu aliqua fiunt in
mundo, nō prouidētia uniuersus mundus regif. Quod si est, ergo ali-
qua substantia, uel natura est, quæ ad opus prouidētiæ non pertinet.
Ecce nomē uniuersi mūdi, naturas uel substātias exponit. Naturas au-
tem intelligit ea, quæ naturaliter ipsæ substantiæ habēt, uelut intell-
lectum, memoriam. &c. C Contra eos oppositio.

Aug. 83. q.

Rāsio.

C Porro facile pbař, qđ malus actus inquantū est, a deo non est, qđ in
quātū est, corruptio boni est. Quicqd aut̄ bonū corrūpit, a deo nō ē.

Secundi libri. Dist. xxxviii. & xxxix

Quias (ut dictū est) nihil fit, auctore deo quo sit homo deterior. Ali-
ter. Omne quod facit deus, natura est, actus aut̄ malus, nō est natura,
sed actus accidens defectu boni naturā uicians. Item. Opera diaboli q̄
dicunt̄ uicia, actus sunt, nō res. Itē. Actus malus peccatū est, omne au-
tem peccatū iniquitas est, qui actus a deo nō est, iniquitas ēm per ipm
facta nō est, sed est p̄veruersione, quā fecit homo. Itē. Actus malus, uelut
inuidia, nec fuit, nec est, nec esse potest bonus a deo, igitur nō est. In-
iquitas ēm per ipsum facta non est. Item. Si actus malus a deo nō est, q̄
peccatū est, falsum est, q̄ sine ipso factus sit. Dū ēm cōmittitur, deus
dat ei esse, ergo nō sine deo fit. Qualiter intelligamus peccatū est nihil.
Cū uero supra diximus, peccatū esse ipsum actum, uel uoluntatē,
quæ aliquid sunt, Videatur forte ab eo dissentire, quod dicitur. Pe-
ccatum est nihil. Sed nihil dicit̄ esse ipsum peccatum, nō quia nō sit a/
liquid, sed ppter defectum, ad quem dicit. Et quia a uero esse, quod
deus est abducit. Hoc ēm sensu, ipsi homines quos indubī est aliqd
esse, aliquando nihil esse dicunt̄. Dicit ēm Aug. Peccatū nihil est, q̄a
nihil sunt homines dū peccat̄. Sic & idolum quoq̄, cū sit aurū, nihil
dicitur esse in mundo.

Sup Ioan. 1.

Finis rectus
Psal. 118.
Finis prau⁹.

In Ench.

Sup illū lo-
cū psal. Scru-
tas corda &
renes. &c.

C DISTinctio. xxxviii.

De uoluntate & fine, ex quo ipsa iudicatur.

Sciendū est autē, q̄ ex suo fine pensat̄. Vt rū recta fit, an pra-
ua. Deniq̄ rectus finis ē charitas, sicut ppheta dicit. Omnis
cōsumationis uidi finē, latū mandatum tuū nimis. Prauus
uero finis est cōtrarius huic. Vnde Aug. Tunc recte fit, quod mandat
deus, uel quod consulit, cū addilectiōem dei, & proximi referet. Qd̄
uero ita fit, ut ad charitatē nō referatur, nondū sit quomō fieri oportet,
& tunc recte nō fit. Sunt & alia plura, fines uolūtatis, quæ oīa ad
unū supræmū referunt̄ finē. Vt in hoc exemplo. Volo parare cibū
ut pauperē reficiā, hoc fine, ut deo placeam, & ut uitā æternā habeā.
Quæ finis est omniū bono & finiū. Finis autē (ut Aug. ait) est delecta-
tio, ad quā cura & cogitatiōe nitit̄ quis peruenire. Intentio aut̄ inter-
dū pro uoluntate, interdū pro eius fine accipitur, quod diligēs le-
ctor ubiunq̄ occurrit studiose discernat.

C DISTinctio. xxxix.

Quomodo uoluntas intelligatur else mala.

Notandum autē diligēter est, q̄cū uolūtas dicit̄ ēē mala uel pec-
catum, nō intelligitur de illa naturali potentia, qua uolum
sed de eius actu, qui est uelle. Malus scilicet usus uolūtatis,
qui de malis nunq̄ potest esse nisi malus. Quod nō contingit de acti-

bus aliarū potentiarū. Malī sunt si cōtra charitatē sint. Velut memo
rare uel intelligere malū, nō ut caueas, sed ut facias. Ipsa uero natura/
lis potentia, quæ & in paruulis est, semper bona est. Ut de imagine i
qua creati sumus, Augustinus ait, q̄ etiā inter uicia natura bona est. Li. 15. de tri.

C DIS Tinctio. XL.

C De operibus quando sint bona uel mala.

O Per eīm finē pensanda dicimus. Vtrū sint bona uel mala,
exceptis quibusdam, quæ sic per se mala sunt, ut ex causa nul
la possint esse bona. Quod Aug. ita dicit. Ea quæ sunt nō p
sei p̄a peccata, nūc sunt bona, nūc mala, cū causas. s. habuerit bonas,
uel malas. Sicut uictū præbere pauperi bonū est, si fit causa misericor
dix, & cū recta fide. Et cōcubitus cōiugalis, si ea fide fiat, ut gignant
regenerandi. Hæcrursus mala sunt, si iactantiæ causa pascitur paup,
& si ex lascivia cū uxore cōcumbit.

Aug. li. 2tra
mendaciū.

C Nō tñ quare, sed etiā quid fiat attendendū est.

C Cū uero opera ipsa per se peccata sunt, ut surta, stupra, blasphe/
mia. Quis dicat causis bonis facienda esse, uel peccata non esse, quasi
furtum fiat diuini, ut ex eo detur pauperi, uel falsum testimoniū fera
tur, ut innocens liberef? Quod eīm facinus nō recte possit fieri, si se/
mel consenserimus in malis actibus, nō quid fiat, sed quare fiat esse
quærendum, ut quæcunq̄ pro bonis fiant causis, nec ipsa mala esse iu
dicentur.

C DIS Tinctio. xli.

C In magistro dist. 40. & 41.

H Is ergo exceptis quæ per se mala sunt, alia gnaliter ex fine
iudicant. De quibus dicit Ambro. Affectus tuus finem ope/
ri imponit tuo. Et Augustinus. Nemo cōputet opera sua
bona ante finem, quia ubi fides nō est, bonū opus nō est. Bonū enim
opus intentionē uero fides dirigit. Nō ualde attendas
quid homo faciat, sed quid cū facit intendat.

An ex fine
oēs act⁹ pē-
fari debeat,
ut simp̄ bo
ni uel mali
dicantur.

C Augustini argumēto opponit duplīci.

C Sane uidetur Augustinus sibi contrarius, qui alibi dicit. Bonū ali
quando nō bene fieri ait, Nemo inuitus bene facit, etiā si bonū est qđ
facit. Ad quod distingue multiplicem huius nominis, bonū, accepti/
onem.

Super Ioan.

R̄det:

C Bonum est multipliciter dictum.

C Dicitur eīm bonum conditione, ut quæcunq̄ facit deus. Et licito,
quæcunq̄ mandat uel consulit. Et signo, ut ueteris testamēti sacra/
menta. Et utili, q̄ cuilibet quocunq̄ modo prodest. Et fine ut quod p
uita æterna sit habenda, qđ pprie & uere dicit bonū. Hoc ergo uoca
bulo sic distincto, agit nōnunq̄ quis aliquid, quod recte negatur bo-

Secundi Libri. Dist. XLII.

Aug. lib. de uera relig. **N**um, uno prædicto & generū, recteque affirmatur alio. Ut si quis offerat sacrificiū causa quæstus, quod agit, bonū est licito, Nō est autem bonū Fine, Lege scilicet generū est bonū, nō priuilegio singulorum.

C Hic ponit Sancti Augustini dicta quædā bono mō interpretata. **Q** Quod autē frequēter dicit. Omne peccatū uoluntariū est, & quod nō nisi uoluntate peccat. De mortali & actuali dicit. Quod ideo uerū est. Quia nullū tale peccatū absq; uoluntate fit, uel peccati ipsius, uel saltem eius, quod est peccatum.

DIS Tinctio. xlvi.

C Q uoluntas & eius opus idem est. **S**T autē uoluntas (ut Aug. ait in libro de libero arbitrio) prima causa peccandi, quæ uolūtas cū opere suo, idem peccatū est. Quia unus contéptus in utroq; est. Minor quidē cū in uolūtate solū peccatur. Maior uero cū uolūtati etiā opus additur. Ipsa tamē diuersa sunt. Sicut unū mandatū est, diligere deum, & proximū, Ipsa uero diuersa sunt. Sicut etiā unū sacramentū sunt sanguis & caro, ipsa tñ diuersa sunt. Et unū uerbū sunt amo & amas, licet duæ personæ sint. Peccatū autē admissū, si actuale est, transit actu, & remanet reatu. i. pœnæ obligatione. Originale uero dimissū transit reatu, & remanet actu.

C Differentiā ponit inter peccatū & delictum.

Aug. in q̄stī. Leuitici. **C** Dicitur autē peccatū proprius (ut Aug. ait) perpetratio malī, delictum uero desertio boni, quasi derelictio. Indifferenter tñ pro se inueniuntur.

C De septē principalibus uiciis.

Sup Exod. **C** Nota etiā septē uicia principalia esse (ut Greg. ait) scilicet Inanē gloriā, irā, inuidiam, tristiciā, anariciā, castrimargiā, luxuriā. Quæ (ut ait Chrysost.) significata sunt, in septē populis, terrā promissiōis tenebribus, quæ capitalia uel principalia dicuntur. Eo q; ex ipsis oīa mala proueniūt, nō utiq; in omnibus, sed in singulis. Ex supbia tñ omnia mala dicuntur oriri, unde. Initium omnis peccati superbia, q; est amor propriæ excellentiæ. Similiter & ex cupiditate. Vnde Apostolus. Radix omniū malorum est cupiditas. Quæ sibi aduersa uidentur, nisi intelligas, q; prædicta uniuersitas nō colligit singula peccata in oībus, sed singula peccata uel diuersa in singulis. Sunt em̄ nōnulli qui ex cupiditate fiunt superbi, & aliqui ex superbia fiunt cupidi, per quod patet, q; aliquādo superbia ex cupiditate, aliquād cupidas ex supbia nascit.

DIS Tinctio. xlvi.

C De peccato in spiritum sanctum.

Lucr. 12. **F** ST præterea quoddā peccatū cæteris damnabilius, scilicet peccare in spiritū sanctum. Quod (ut ueritas dicit.) neq; hic

remitteſ, neq; in futuro. Hoc aut̄ peccatū cōmittit aliquis. Cū post agnitionē dei per gratiā Christi, oppugnat fraternitatē, inuidiaꝝ facibus agitatus, si tñ in hac scelerata peruersitate finierit hanc uitā. Cor eñ impoenitens qđiu quisq; hic uiuit, iudicari nō potest. Hoc autem peccatum ut quidā dicūt obstinatio est, uel desperatio. Est aut̄ obstinatio. Pertinacia mentis indurata in malicia, per quā fit homo impoenitens. Desperatio est. Qua quis penitus diffidit de bonitate dei, pu-

Aug. de ser-
mōe domi-
ni in mōte.

Ge
•4. tans suā maliciā diuinam bonitatē excedere. Sicut Cain. Quod pecca-
rum dicīt nō remitti, nō quia nō sit ignoscendū peccati, si pœnitentia. Sed quia tanta labes est illius peccati, ut depræcandi humilitatē sub-
ire non possit. Ideo recte Ioan. dicit. Est peccatū ad mortē, quasi per-
duratū, nō pro eo dico, ut quis oret. Quia qui sic peccat, nullis orati-
onibus hic uel in futuro iuuari potest. Qđ autem dicitur. Est peccatū
in patrem, & filium, & spiritum sanctum, nō sic accipit, quasi triū per-
sonarū offensa diuidat. Sed ibi tria genera peccatorū ostendunt̄, non
tñ omniū distinguuntur, sed duo remissibiliū & unū irremissibiliū ē.
Peccare eñ in patrē cui attribuitur potentia, est peccare per infirmi-
tatem. Peccare aut̄ in filiū cui attribuitur sapiētia, est peccare per igno-
rantiā, & hæc duo remissibilia sunt. Tertiū autē quod irremissibile
est, expositum est. ¶ De uenialibus peccatis.

Obstinatio
quid fit.
Desperatio
quid.
Quid sit pec-
catum hoc
nō remitti.

Ioā.in.1. Ca
no.c.5.

CSunt autē & uenialia peccata. s. Leuia, quæ tñ pœnā temporale
merentur. Hæc autē per ignorantiā uel obliuionē, uel surreptionē,
uel necessitatē, uel fragilitatē carnis, uel inuiti uel uolentes cottidie
cōmittimur. De his dicīt. Iustus septies cadet. i. frequenter peccabit.
De leuibus eñ peccatis hoc ait Salomō, sine quibus hæc uita nō duci-
tur. Quæ propter nimiā charitatē statim cōmissa dimittunt̄. Vñ ibidē
subditur, & resurget. In minus aut̄ perfectis, leui pœnitētia opus est.
Sufficit eñ dominica oratio, & mutua cōfessio, alioquin post mortē
grauant̄, sed dimittunt̄ si bonis actibus in uita promeruit homo ut
ibi dimittant̄. ¶ DISTinctio.xliii.

Peccare in
patrem.
Peccare in
filium.
Peccare in
spiritū sa.

Prouer.24.

Quid dele-
at uenialia
peccata.

DEniq; sciendū est, q; sicut memoria, & intelligentia mali, a
deo est. Ita quoq; potētia mali. Vnde Aug. Nocendi uolun-
tas pōt esse ab hominis animo, potestas aut̄ non nisi a deo.
Ideoq; diabolus anteq; quicq; tolleret a Iob ait. Mitte manū. i. da po-
testatē, Quæ omnis (ut Apostol⁹ ait) a deo est, cui qui resistit, dei or-
dinationi resistit. ¶ An aliquando resistendū sit potestati.

Aug. super
psal.85.
Iob .z.
Roma.13.

CNe aut̄ per hoc uideatur diabolo uel alicui tyranno resistendū nō
esse, sciendū. Quia tūc resistere nō debem⁹, cū potestate nō abutunt̄.

Tertii Libri. Dist. prima & secunda.

Rom. 13.

In lib. de na
tura boni.

Apo. Phil. 2.

Math. 3.

Hiero. in ex
positioē fi
dei catholi
cæ.

Ioan. Dama
cenus.

Vnde & ibidem dicitur, dei ordinationi resistit. Vir enim iustus si sub rege sacrilego militet, recte illi obedit, si quod iubetur non esset contra præceptum dei, certum est, uel utrum sit certum non est, q[uia] si potestate quis abutitur. s. contra dei iussum, tunc ei parendum non est. Quod Augu. per gradus humanarum rerum probat. Non enim parendum est procuratori, si contra proconsulē iubet, nec ei si contra principē, nec etiā principi si contra deū. Nullus autem peccat, quia potestate habet / sed quia potestate abutitur.

Magistri Bandini sententiarum Liber Tertius.

DISTinctio Prima.

De incarnatione uerbi.

Vperius de hominis lapsu dictum est. Nunc de eius restauratione uideamus. Cum uenit ergo plenitudo temporis missus est filius dei in mundum. i. in forma hominis, mundo uisibiliter apparuit.

Quare filius carnē assumpsit, non pater uel spiritus.

No[n] autem missus est pater, uel spiritus sanctus, sed filius tantum, ut esset filius hominis, non filii, ne filii nomine ad alterum transiret, & ita essent duo in trinitate filii. Missus est ergo filius per assumptionē carnis, quā tota trinitas operata est, non tamen pater uel spiritus sanctus carnem assumpsit, sicut tota trinitas descendit, in specie columbae super Iesum, & uocem illam. Hic est filius meus dilectus, & cetera, operata est, solus tamē pater illud dixit, & solus spiritus sanctus super Iesum descendit.

DISTinctio Secunda.

Quare tota humanā naturā accēpit, & quid per eā intelligatur.

Asumpsit ergo filius humanitatē. Quo nomine, animā & carnem intelligo. (ut Hieronymus ait) Confitemur in Christo duas integras substantias. i. deitatis & humanitatis, q[uia] ex anima & corpore continet. Hac ergo tota cum suis proprietatibus assumpsit. Vnde Ioan. Damascenus. Ora quae in nostra natura plantauit deus, dei uerbum assumpsit. s. corpus & anima intellectualē, & eos idem / ta. i. proprietates. Totum enim totus me assumpsit, ut totum mihi gratificet salutē. Quod enim inassumptibile est, ipsum incurabile est.

Querib[us] simul assumperit carnē & animam.

CPorro in ipso conceptionis momēto carnē & animā, ut statim perfectus esset homo suscepit. Vnde Grego. Angelo annuncianti, & spiritu sancto